

2018

JAROSŁAW KOMORNICZAK

KTO WYKSZTAŁCI TWOJEGO PRACOWNIKA?

Raport o stanie współpracy szkolnictwa zawodowego
z przedsiębiorcami na terenie województwa małopolskiego

KRAKOWSKI
PARK
TECHNOLOGICZNY

Spis treści

Słowem wstępu	2
1. Ankiety – szkoły	4
1.1 Ogólne założenia badania	4
1.2 Wyniki ankiet wraz z analizą	5
1.3 Podsumowanie ankiet	18
2. Ankiety – przedsiębiorstwa	20
2.1 Ogólne założenia badania	20
2.2 Wyniki ankiet wraz z analizą	21
2.3 Podsumowanie ankiet	35
3. Wnioski, rekomendacje, dobre praktyki	36
3.1 Wnioski i rekomendacje	36
3.2 Istniejące formy współpracy – przykłady	43
3.3 Wybrane przykłady dobrych praktyk	46
Praktyki zawodowe: Zespół Szkół Chemicznych i Wessling	46
Klasa patronacka Prat&Whitney Tubes w ZSM	46
Kształcenie dualne w Zespole Szkół Ponadgimnazjalnych	47
Festiwal Zawodów w Dobczycach	47
Projekt zawodoznawczy przy Hucie im. Sendzimira	47
4. Podsumowanie	48
5. Aneks	49
5.1 Ankieta na temat współpracy szkół zawodowych z przedsiębiorcami – wzór dla szkół	49
5.2 Ankieta na temat współpracy przedsiębiorstw ze szkolnictwem zawodowym – wzór dla przedsiębiorców	52
6. Informacje końcowe	55

Słowem wstępu

Szanowni Państwo,

Niniejszy raport stanowi podsumowanie badania przeprowadzonego wśród szkół zawodowych z obszaru województwa Małopolskiego, a także wśród pracodawców prowadzących działalność na terenie naszego województwa. W ramach badania rozesłaliśmy ankiety poświęcone jednemu z kluczowych aspektów szkolnictwa zawodowego – współpracy pomiędzy szkołami zawodowymi, a przedsiębiorcami – do obydwu grup odbiorców. Ankiety składały się z szeregu pytań wielokrotnego wyboru, a także pytań otwartych.

Ich zadaniem było:

- zbadanie istniejącej współpracy, pod kątem jej rodzaju, ilości i jakości,
- stwierdzenie jakie bariery zawiązywania i rozwijania współpracy wskazują szkoły i pracodawcy,
- zbadanie oczekiwań obydwu stron odnośnie działań i rozwiązań służących ułatwianiu współpracy,
- zebranie informacji na temat dobrych praktyk możliwych do implementowania w innych placówkach.

Dane z ankiet – w połączenie z analizą wcześniejszych opracowań z tego zakresu, a także wizyt studyjnych, w trakcie których przeprowadzone były rozmowy z pracownikami szkół oraz personelem firm prowadzących współpracę ze szkolnictwem zawodowym – posłużyły przygotowaniu niniejszego opracowania.

Poza analizą stanu bieżącego, niniejsze opracowanie zawiera również zbiór wniosków i propozycję działań mających ułatwić rozpoczęcie współpracy podmiotom, które dotychczas jej nie prowadziły i zintensyfikować współpracę pomiędzy dotychczasowymi partnerami.

Wiemy, że są Państwo wieloletnimi praktykami tego zagadnienia, dlatego nasze opracowanie nie stara się wyważać otwartych drzwi. Prosimy o potraktowanie go jako podsumowanie zagadnienia i jego prezentację z punktu widzenia instytucji zajmującej się wspieraniem przedsiębiorczości.

Misją Krakowskiego Parku Technologicznego jest wspieranie rozwoju nowoczesnej gospodarki Małopolski. Nie da się tego zadania realizować w oderwaniu od zagadnienia

dostępności odpowiednio wykwalifikowanych kadr. Jako instytucja zajmująca się praktycznym wsparciem dla firm w naszym regionie, do kwestii zagadnienia szkolnictwa zawodowego podeszliśmy właśnie od strony potrzeb biznesu. Dlatego kluczową dla nas sprawą było zbadanie czy szkolnictwo zawodowe spełnia swoje cele z punktu widzenia

Kluczową dla nas sprawą było zbadanie czy szkolnictwo zawodowe spełnia swoje cele z punktu widzenia przedsiębiorców, a także sprawdzenie, czy optymalnie funkcjonuje.

przedsiębiorców, a także optymalności jego funkcjonowania.

Sytuacja na rynku pracy nie pozwala na ignorowanie tak ważnych zagadnień, jak jakość kształcenia kadr i udany transfer absolwentów systemu edukacyjnego do istniejących oraz powstających przedsiębiorstw. Dlatego mamy nadzieję, że niniejszy raport będzie kolejnym krokiem w procesie rozpoczętym reformą szkolnictwa zawodowego zmierzającym do celu, jakim jest dobra szkoła, dająca w efekcie kształcenia dobry zawód swoim absolwentom. Jesteśmy otwarci na Państwa uwagi i opinie. Co więcej, liczymy na to, że nasze opracowanie stanie się przyczynkiem do zintensyfikowania dyskusji o dobrych praktykach we współpracy między szkołami a przedsiębiorcami. Wymiana pomysłów i doświadczeń musi trwać nieustannie, by osiągnąć jak najwyższą elastyczność systemu edukacyjnego, pozwalającą mu na dostosowywanie się do zmieniającego się rynku pracy.

Jesteśmy do Państwa dyspozycji i liczymy, że wspólnie uda się nam osiągnąć cel jakim jest rozwijająca się i zamożna Małopolska.

1. Ankiety – szkoły

1.1 Ogólne założenia badania

Jednym z elementów w przygotowaniu naszego raportu była ankieta rozesłana do szkół zawodowych z terenu województwa małopolskiego. Miała ona pokazać jak wygląda współpraca na linii szkolnictwo zawodowe – przedsiębiorcy z punktu widzenia szkół. Ankiety zaprojektowaliśmy tak, aby pokazywała jak szkoły oceniają współpracę z przedsiębiorcami na wielu płaszczyznach. Poza uzyskaniem informacji ilościowych i jakościowych, chcieliśmy zbadać strukturę współpracy, dowiedzieć się kto jest jej inicjatorem, a także jaki ma ona charakter. Interesowało nas również jaki jest zasięg współpracy: czy dotyczy ona większości uczniów, czy też pojedynczych osób.

Przedstawiliśmy szkołom szereg rodzajów współpracy, pytając które z nich podejmują. Pytanie to zawierało również możliwość przedstawienia własnych pomysłów, nieprzewidzianych przez nasz zespół.

Ponadto, pytaliśmy o diagnozowane przez szkoły bariery w rozwoju współpracy, występujące po stronie przedsiębiorców. W ten sposób chcieliśmy sprawdzić jaki obraz firm mają przedstawiciele szkolnictwa zawodowego. Również w tym wypadku można było podać własne odpowiedzi.

Na koniec poprosiliśmy o wybranie różnych form pomocy potrzebnych – według szkół – do poprawy jakości ich współpracy z przedsiębiorcami.

W niektórych pytaniach respondenci mogli zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź, dlatego też ich wyniki procentowe nie sumują się do 100%. Prosimy o zwracanie na to uwagi przy analizowaniu wyników.

1.2 Wyniki ankiet wraz z analizą

Odpowiedzi na ankiety nadeszło blisko osiemdziesiąt placówek oświatowych z terenu całego województwa małopolskiego. Poniżej przedstawiamy Państwu wyniki badania wraz z analizą.

Pytanie 1

Czy Państwa szkoła współpracuje z przedsiębiorcami w procesie kształcenia uczniów?

- a) TAK
- b) NIE

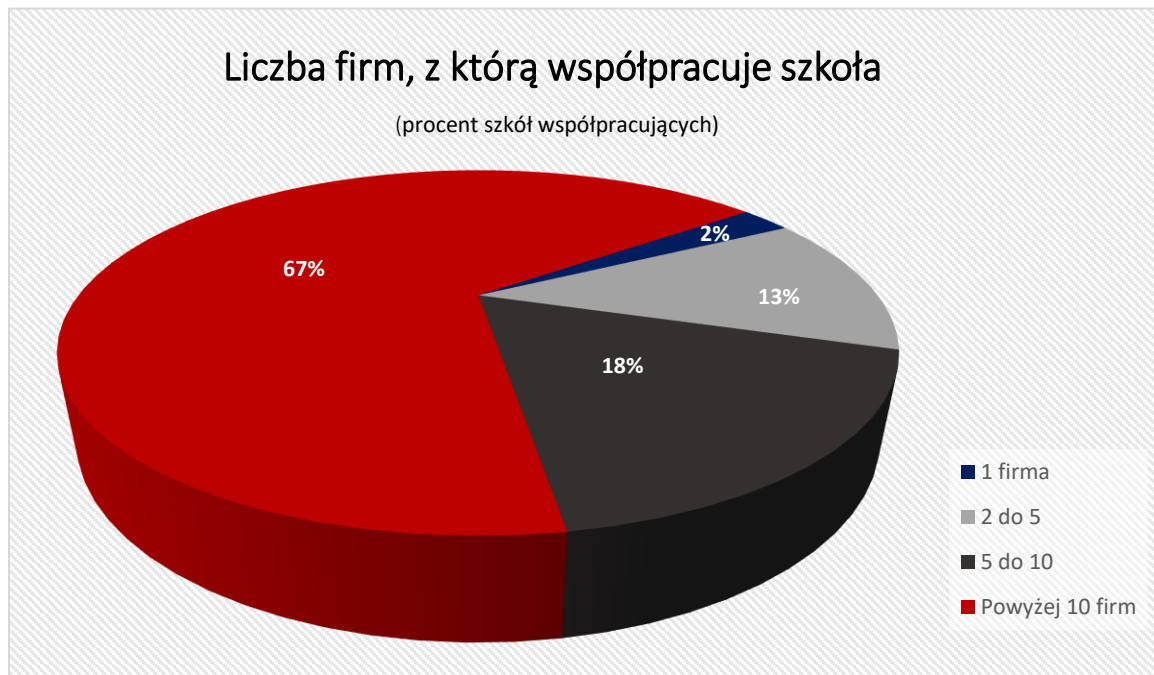
Wszystkie szkoły, które wypełniły ankiety odpowiedziały na to pytanie pozytywnie. Oznacza to, że każda z nich chociaż w minimalnym stopniu współpracuje z przedsiębiorcami, np. w formie prowadzenia praktyk dla uczniów w zakładach pracy. Jak zobaczą Państwo przy analizie dalszej części wyników badania, rodzaj i poziom tej współpracy jest jednak bardzo różny.

Pytanie 2

Jeżeli tak, to z jak dużą liczbą firm Państwo współpracują?

- a) 1
- b) 2–5
- c) 5–10
- d) Powyżej 10

Rozkład odpowiedzi:

Aż 67% szkół współpracuje z więcej niż dziesięcioma firmami. Oznacza to, że – przynajmniej ilościowo – liczba firm zaangażowanych w proces kształcenia zawodowego jest dosyć duża. Z drugiej strony, 15% szkół ma mniej niż pięciu partnerów. Biorąc pod uwagę liczbę klas w przeciętnej szkole, a także to, że raczej nie powinno się przeciążać jednego pracodawcy zbyt dużą liczbą praktykantów na raz, wydaje się to zdecydowanie niezadawalające. Oczywiście specyfika niektórych kierunków kształcenia ogranicza ilość podmiotów, z którymi dana szkoła może współpracować (np. klasy kolejowe).

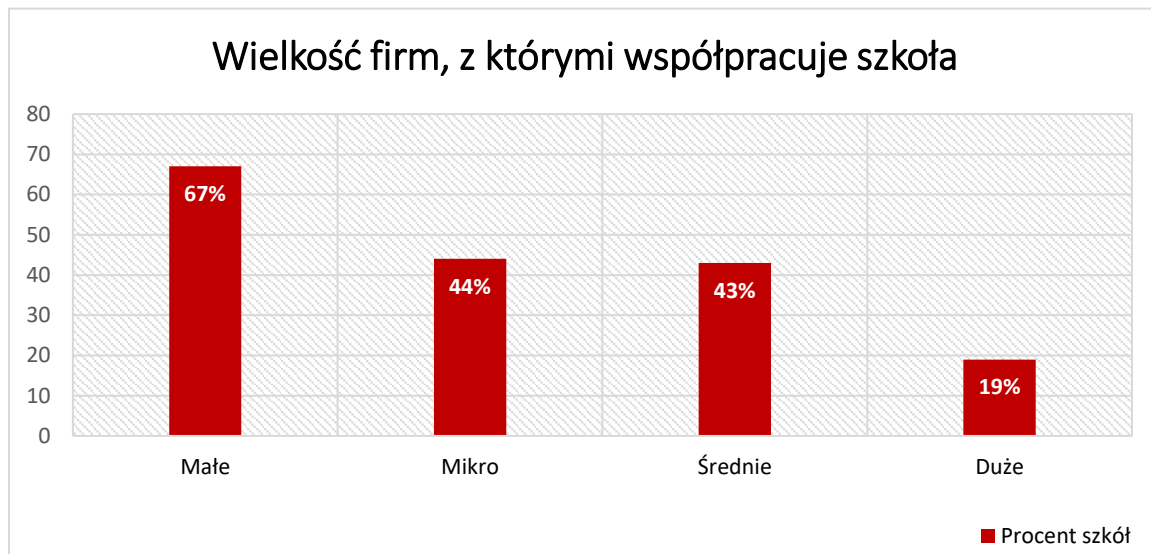
Analizę ilościową warto połączyć z odpowiedziami na trzecie pytanie, wskazujące wielkość firm, z którymi prowadzona jest współpraca.

Pytanie 3

Firmy, z którymi Państwo współpracujecie to w większości:

- a) Mikro przedsiębiorcy
- b) Mali przedsiębiorcy
- c) Średni przedsiębiorcy
- d) Duży przedsiębiorcy

Rozkład odpowiedzi:

Wykres pokazuje, że dominującą grupą we współpracy z badanymi szkołami są małe firmy. Aż 67% szkół deklaruje, że współpracuje z przedsiębiorstwami tej wielkości. Było to pierwsze pytanie ankiety, w którym respondenci mieli możliwość zaznaczenia więcej niż jednej odpowiedzi, gdyż szkoła może współpracować z różnymi typami firm. Interesującym wynikiem może być odsetek szkół współpracujących z dużymi firmami. Z jednej strony, jest to zaledwie kilka procent wszystkich firm funkcjonujących w Polsce. Z drugiej, tego typu firmy są bardzo cennym partnerem. Ze względu na możliwości organizacyjno-techniczne najłatwiejsze dla nich jest prowadzenie współpracy wielkoobszarowej. Natomiast ze względu na dużą liczbę pracowników których potrzebują, powinny one być najbardziej zainteresowane współpracą. Wydaje się więc, że wciąż jest tu pewien niewykorzystany w pełni potencjał współpracy. Dostrzega to również Ministerstwo Edukacji Narodowej, np. podpisując porozumienia o współdziałaniu z największymi firmami i zrzeszeniami firm.

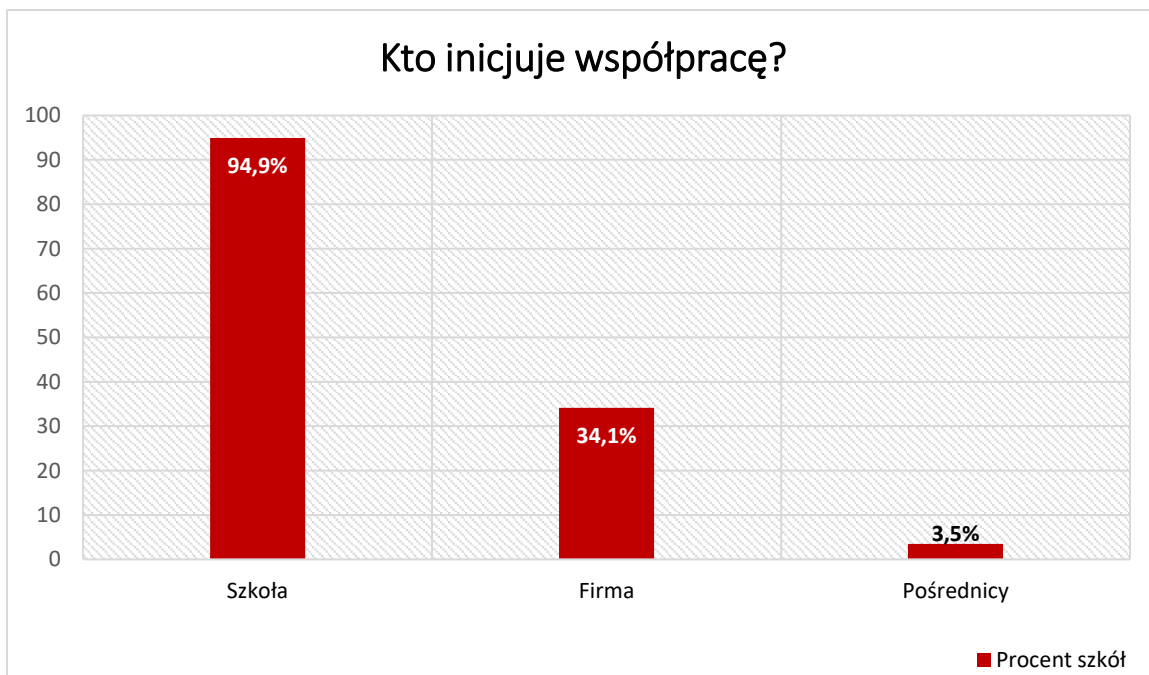
Pytanie 4

Współpraca z firmami z zasady odbywa się z inicjatywy:

- a) Państwa szkoły
- b) Przedsiębiorcy
- c) Pośredników – kuratorium, urzędu pracy, specjalnej strefy ekonomicznej, gminy itp.

W kolejnym pytaniu chcieliśmy dowiedzieć się kto jest inicjatorem współpracy. Szczególnie interesowało nas czy szkoły uzyskują wsparcie w tym zakresie ze strony samorządu, władz oświatowych, lub też jednostek otoczenia biznesu.

Rozkład odpowiedzi:

Jest to kolejne pytanie, w którym respondenci mogli zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź. Jak widać, inicjatorami współpracy są w dużej mierze szkoły, z pewnym udziałem przedsiębiorców, praktycznie jednak bez angażowania pośredników (zaledwie 3,5 % szkół zaznaczyło, że taką współpracę inicjuje ktoś spoza pary szkoła – przedsiębiorca).

Z jednej strony można to uznać za pozytywny wynik, będący przejawem samodzielności szkół i skuteczności dyrektorów w działaniach koncentrujących się wokół pozyskiwania partnerów. Jednak jeżeli porównamy te wyniki ze zgłaszanym w dalszej części dużym zapotrzebowaniem na pomoc w pozyskiwaniu partnerów do współpracy, właściwsze wydaje się stwierdzenie, że

istnieje duża, realna luka w zakresie pośredniczenia w procesie nawiązywania współpracy szkół z przedsiębiorcami. Wszystkie podmioty spoza wspomnianej pary szkoła – przedsiębiorca mają tu wciąż olbrzymie pole do działania.

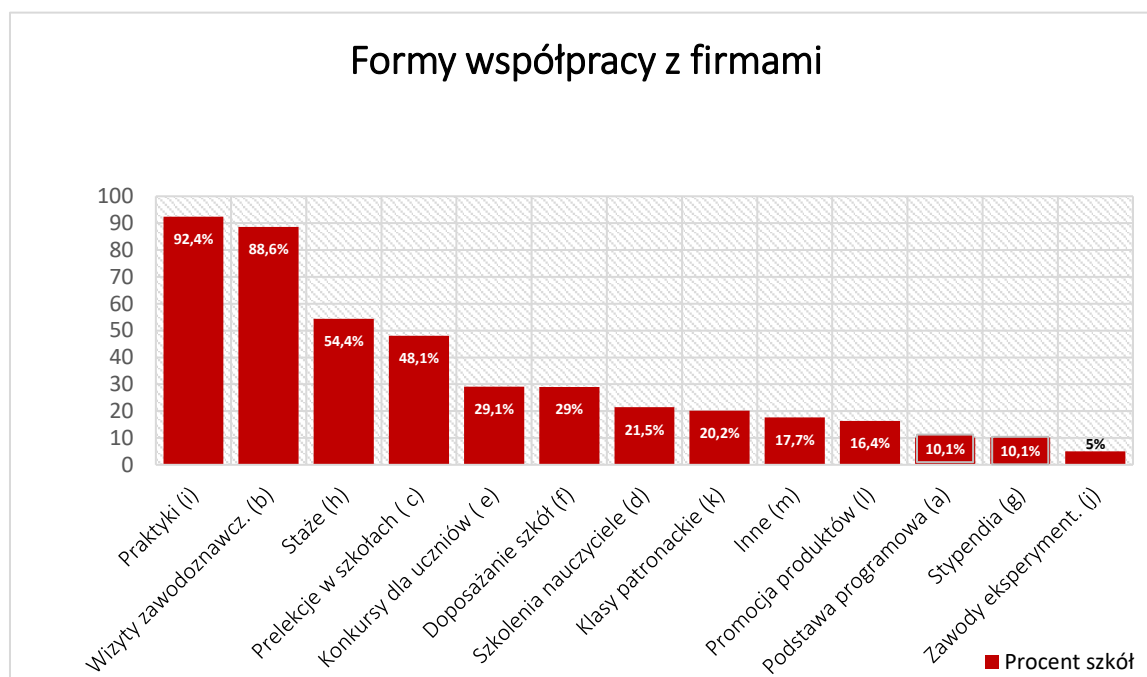
Pytanie 5

Jakie formy współpracy z przedsiębiorcami występują w Państwa szkole?

- a) Współpraca przy tworzeniu podstawy programowej;*
- b) Wizyty uczniów w zakładzie;*
- c) Szkolenia i prelekcje przedstawicieli firm na terenie szkoły;*
- d) Szkolenia i prelekcje dla nauczycieli przedmiotów zawodowych;*
- e) Organizacja konkursów wiedzy i umiejętności;*
- f) Doposażanie szkół i warsztatów przez przedsiębiorców;*
- g) Stypendia dla wybitnych uczniów;*
- h) Staże;*
- i) Praktyki zawodowe;*
- j) Nauka zawodów eksperymentalnych;*
- k) Klasy patronackie;*
- l) Promocja produktów firmy wśród uczniów i nauczycieli;*
- m) Inne.*

Kolejny punkt to odpowiedź na pytanie o formy współpracy prowadzone przez poszczególne placówki. Czy ograniczają się one tylko do niezbędnych praktyk zawodowych? Czy może istnieją szkoły korzystające z bardzo szerokiej palety potencjalnych możliwości? Poza szeregiem zaproponowanych przez nas opcji w tym pytaniu poprosiliśmy szkoły o wskazanie innych form współpracy, niewyszczególnionych przez nas.

Rozkład odpowiedzi:

Jak można się było spodziewać, ponad 90% szkół współpracuje z przedsiębiorcami w organizowaniu praktyk zawodowych. Rzecz jasna, przedsiębiorcy nie są przy tym niezbędni, szkoły posiadają bowiem pracownie umożliwiające im samodzielne prowadzenie praktyk.

Wydaje się jednak, że blisko 10% szkół nieprowadzących tego typu współpracy, to mimo wszystko światółko ostrzegawcze. Niezależnie od poziomu szkoły, praca w realnym otoczeniu zawodowym prawie zawsze powinna przynosić lepsze efekty kształcenia. Warto zatem popracować nad poprawą tej statystyki. Równie często formą współpracy są wizyty zawodoznawcze. Wydają się one najłatwiejszą formą kooperacji z punktu widzenia pracodawców (praktycznie nie angażują kosztów i wiążą się z niewielkimi problemami administracyjnymi). Bardzo pozytywne wydaje się zadeklarowanie przez ponad 50% szkół prowadzenia wspólnie z przedsiębiorstwami stażów dla uczniów. Występowanie klas patronackich w ponad 20% szkół należy ocenić jako dobry symptom tworzenia stałej i systemowej współpracy. Ta formuła oznacza mocne zaangażowanie pracodawcy w proces kształcenia i miejmy nadzieję, liczba takich klas będzie się tylko zwiększać. Najbardziej niepokojący wydaje się fakt, że zaledwie 10% szkół deklaruje współpracę nad podstawą programową. Rzecz jasna, prace w tym zakresie są w dużej mierze prowadzone na poziomie kuratorium i ministerstwa, jednak niski odsetek pozytywnych odpowiedzi w tym zakresie pokazuje, że przedsiębiorcy mogą nie w pełni wykorzystywać posiadane możliwości.

Poniżej lista dodatkowych form współpracy – poza wymienionymi w ankiecie – jakie szkoły zgłosiły w podpunkcie „inne”:

- Nauka w systemie dualnym;
- Współpraca przy promocji nowych kierunków kształcenia;
- Przygotowanie uczniów do konkursów zawodowych;
- Wypożyczanie szkołom sprzętu technicznego;
- Przekazywanie surowców do pracowni zawodowych;
- Zajęcia praktyczne dla młodocianych pracowników;
- Zatrudnianie pełnoletnich uczniów w niepełnym wymiarze;
- Dofinansowanie wycieczek przedmiotowych;
- Współpraca z szkolnictwem wyższym w ramach klas uniwersyteckich.

Ramy współpracy mogą być bardzo szerokie, a liczba możliwych form jej prowadzenia jest duża, widać więc, że jej niedostatki raczej nie wynikają z konstrukcji samego systemu współpracy, czy niedostępności konkretnych rozwiązań.

Przeszkody w nawiązywaniu i prowadzeniu współpracy omówimy w dalszej części raportu.

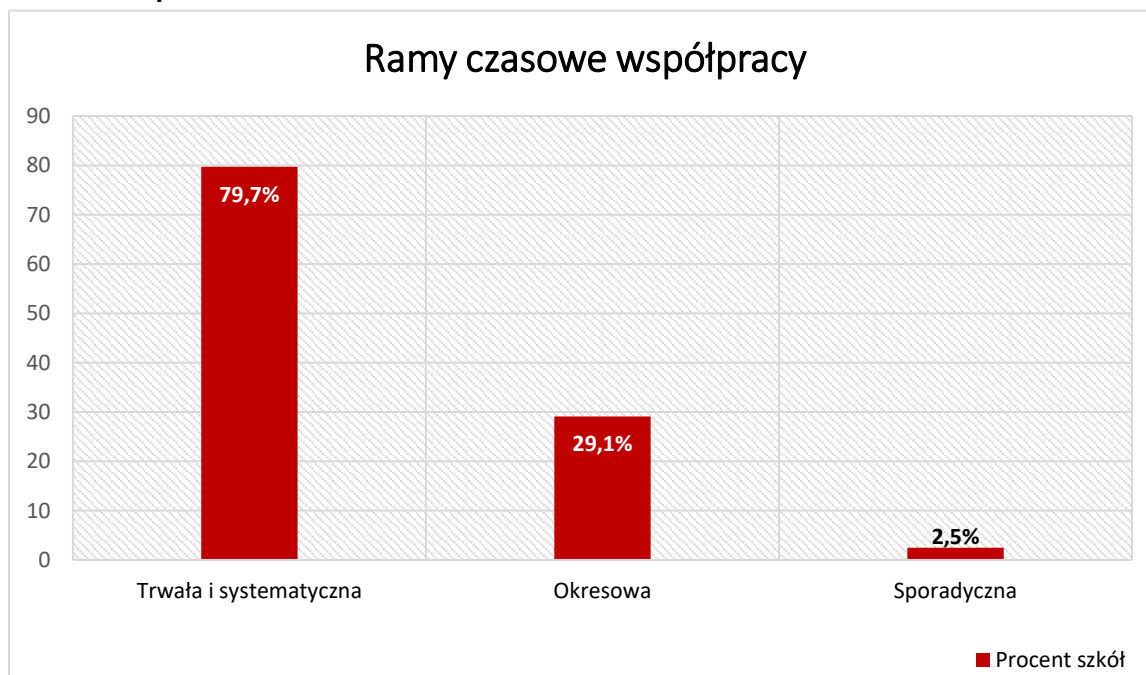
Celem kolejnych trzech pytań ankiety było zarysowanie jak szkoły oceniają jakość współpracy, a także pokazanie jej ram strukturalnych i czasowych.

Pytanie 6

Państwa współpraca z przedsiębiorcami ma charakter:

- a) *Trwały i systematyczny*
- b) *Okresowy*
- c) *Sporadyczny*

Rozkład odpowiedzi:

Współpraca pomiędzy szkołami a przedsiębiorcami, ma – w opinii szkół – co do zasady charakter trwały (część z respondentów zaznaczając charakter „okresowy” miała na myśli fakt, że praktyki czy wycieczki zawodoznawcze nie są czymś ciągłym, ale pojawiają się w określonym momencie roku szkolnego). Może to świadczyć o tym, że jeżeli już uda się przełamać opory w nawiązywaniu współpracy, jest ona z reguły długotrwała i systematyczna.

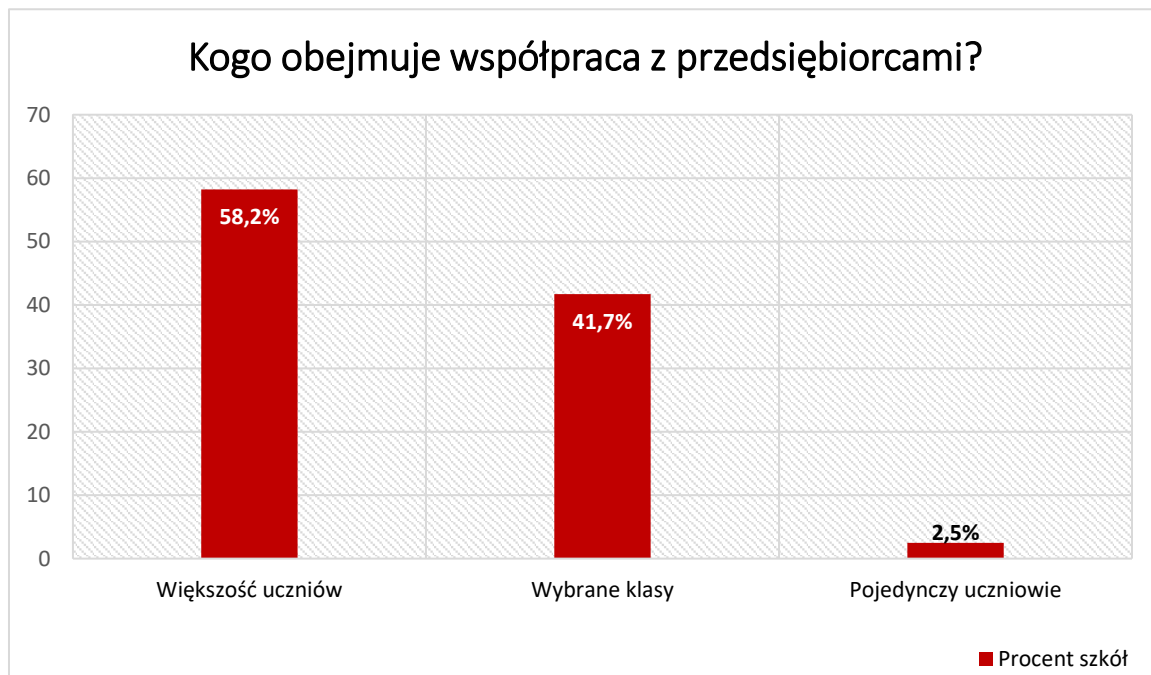
Taki wniosek napawa optymizmem i powinien nas wszystkich tym mocniej zachęcić do zwiększenia liczby firm współpracujących ze szkołami w zakresie kształcenia zawodowego.

Pytanie 7

Współpraca szkoły z przedsiębiorcami obejmuje:

- a) Większość uczniów
- b) Wybrane klasy
- c) Pojedynczych uczniów

Rozkład odpowiedzi:

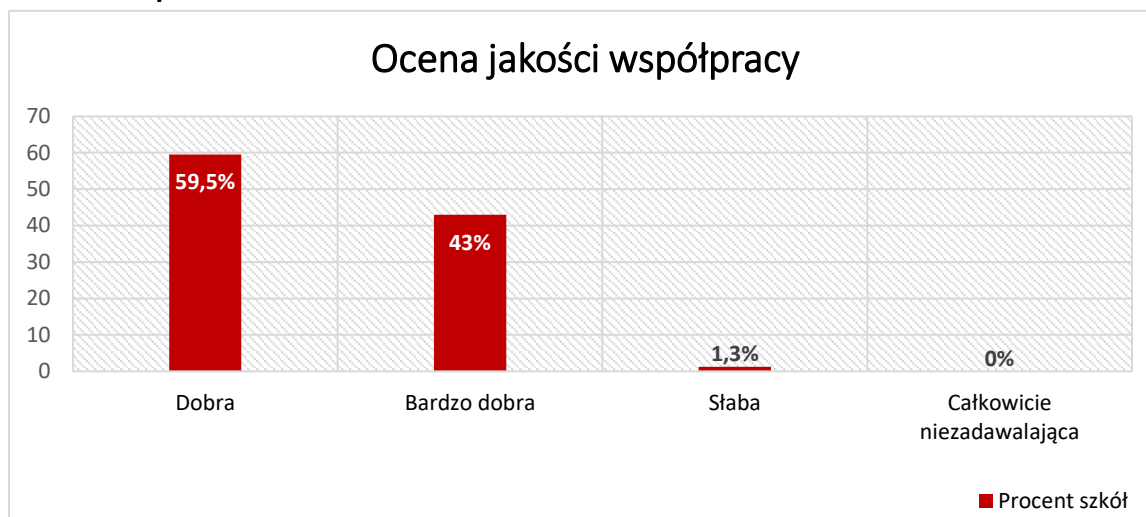
W odpowiedzi na to pytanie respondenci zaznaczali często dwie odpowiedzi, ze względu na szeroki rodzaj form współpracy, które czasami mają różne grona odbiorców. Co do zasady, możemy jednak stwierdzić, że efekty współpracy docierają w różnych formach do większości uczniów.

Pytanie 8:

Współpracę z przedsiębiorcami oceniają Państwo:

- a) *Bardzo dobrze*
- b) *Dobrze*
- c) *Słabo*
- d) *Całkowicie niezadawalająco*

Rozkład odpowiedzi:

Szkoły oceniają istniejącą współpracę bardzo pozytywnie – procent ocen negatywnych jest śladowy. Zagadnienie oceny jakości współpracy zostanie szerzej opisane w części poświęconej analizie ankiet wypełnianych przez przedsiębiorców.

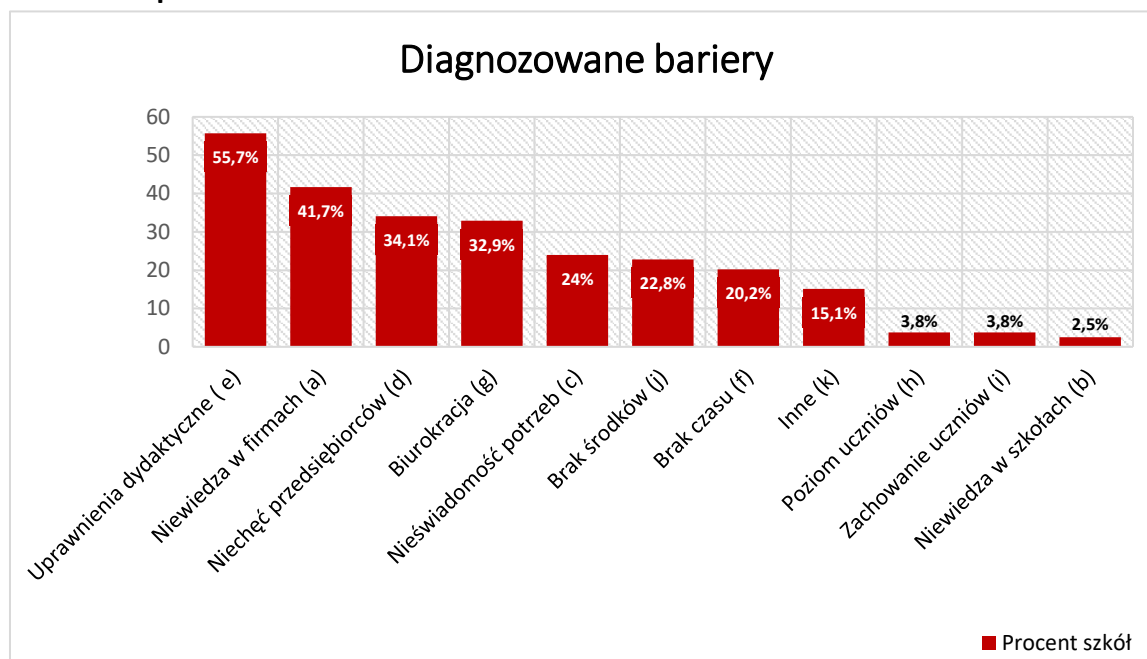
Pytanie 9:

Największe bariery w Państwa dotychczasowej współpracy z przedsiębiorcami lub w podjęciu takiej współpracy:

- a) *Brak wiedzy przedsiębiorców na temat możliwych form współpracy;*
- b) *Brak wiedzy ze strony szkoły na temat możliwych form współpracy;*
- c) *Brak wiedzy na temat zapotrzebowania firm na potencjalnych pracownikach;*
- d) *Niechęć przedsiębiorców do nawiązywania współpracy;*
- e) *Brak personelu z uprawnieniami dydaktycznymi w zainteresowanych firmach;*
- f) *Brak czasu na poszukiwanie partnerów;*
- g) *Biurokracja, nadmiar dokumentów;*
- h) *Poziom wiedzy uczniów;*
- i) *Zachowanie uczniów;*
- j) *Brak środków;*
- k) *Inne.*

Jest to jedno z najważniejszych pytań w ankiecie. Jego zadaniem było ułatwienie diagnozy potencjalnych barier i obszarów, w których występują braki utrudniające, lub wręcz uniemożliwiające współpracę. Respondenci mogli wybierać spośród odpowiedzi i proponować własne.

Rozkład odpowiedzi:

Za kluczową barierę w rozwoju współpracy przedstawiciele szkół zawodowych uznali brak personelu z uprawnieniami dydaktycznymi zatrudnionego w firmach zainteresowanych współpracą. Wskazuje to na pilną potrzebę intensyfikacji promocji działań umożliwiających nabycie takich kwalifikacji, a jest ich przecież całkiem sporo. Z drugiej strony, jest to bariera, którą można zlikwidować w stosunkowo krótkim czasie, co napawa optymizmem. Zwłaszcza, że kolejny z najwyższych wyników, to brak wiedzy przedsiębiorców na temat możliwych form współpracy. Kolejna bariera jest zatem zbudowana w dużej mierze na problemach komunikacyjnych i trudnościach z przekazaniem informacji między kluczowymi grupami odbiorców. Jak zwykle, sporymi przeszkodami okazują się biurokracja i brak środków finansowych; stanowią one problemy w wielu obszarach systemu edukacyjnego. Obecna reforma ma jednak elementy, które powinny ograniczyć biurokrację, a także przewiduje spore zastrzyki gotówki dla wsparcia szkolnictwa zawodowego. Również w tym obszarze jest zatem szansa na poprawę w krótkim czasie. Jeżeli udałoby się polepszyć komunikację i informację, a także obniżyć biurokrację systemu edukacyjnego, powinno również zwiększyć się zainteresowanie przedsiębiorców współpracą ze szkolnictwem

zawodowym. Albowiem kolejnym ważnym problemem wskazywanym w ankietach, jest niska chęć współpracy wykazywana przez przedsiębiorców. Pytanie przewidywało również możliwość wpisania własnych propozycji odpowiedzi, z której część ze szkół skorzystała.

Oto jakie dodatkowe bariery spoza naszej listy zgłosiły szkoły:

- Brak wiedzy pracodawców na temat programu nauczania, zasad zdawania egzaminów zawodowych, wiedzy i umiejętności potrzebnych do ich zdania;
- Problem z ustawą o ochronie danych osobowych, która zniechęca banki i biura rachunkowe do przyjmowania praktykantów;
- Brak rozwiązań prawnych regulujących współpracę;
- Brak czasu na współpracę ze szkołami, a także na kształcenie uczniów;
- Brak wynagrodzenia dla pracowników prowadzących zajęcia praktyczne w firmach;
- Dostępność zakładów pracy w okolicy miejsca zamieszkania, szkoły ucznia (problemy z dojazdem do miejsca praktyki);
- Brak znajomości przepisów wśród pracodawców;
- Brak zainteresowania pracodawców wynikami w nauce, frekwencją i zachowaniem uczniów w szkole;
- Brak narzędzi komunikacji;
- Brak systemowych zachęt dla pracodawców do organizowania praktyk;
- Brak długotrwałego zaangażowania pracodawców;
- Brak internetowej bazy firm zainteresowanych współpracą;
- Obawy pracodawców przed zatrudnianiem uczniów niepełnosprawnych, potrzeba dostosowywania stanowisk pracy;
- Za mała ilość godzin praktycznych w technikum.

Wskazywane przez szkoły bariery mają w tym przypadku bardzo szeroki charakter. Od przeszkód o charakterze systemowym (jak za mała ilość zajęć praktycznych w technikum), przez problemy o charakterze mentalnym (brak zaangażowania czy zainteresowania), do wskazywania konkretnych braków techniczno-organizacyjnych.

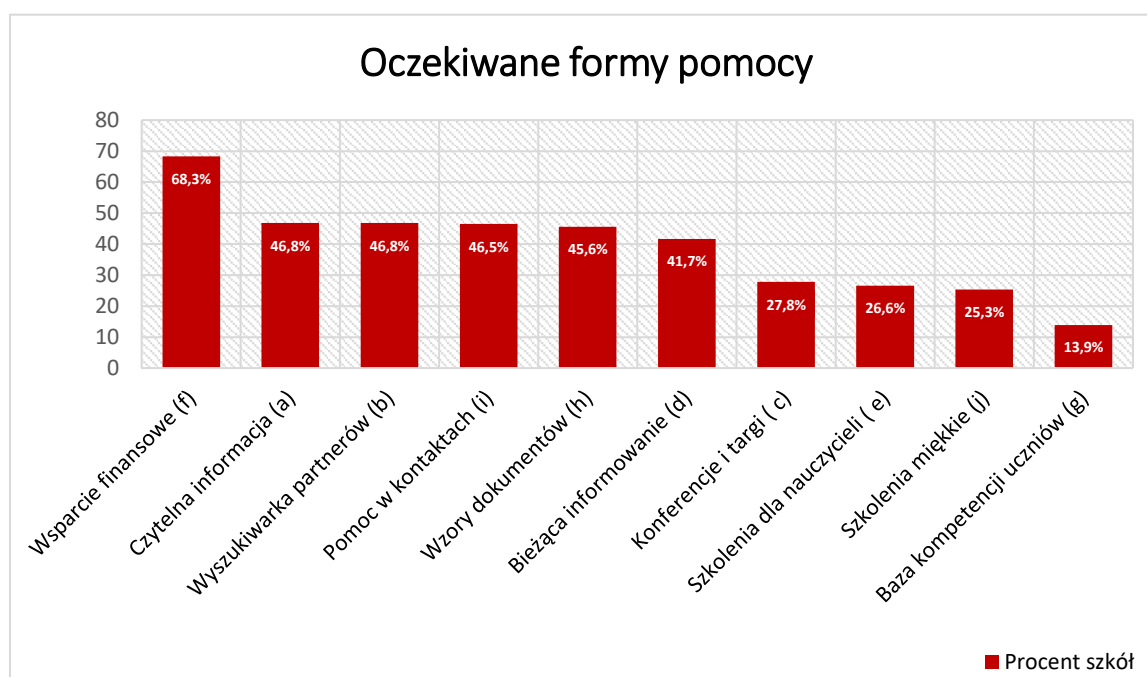
Pytanie 10:

Jakiej pomocy oczekiwaliby Państwo w celu poprawy współpracy z przedsiębiorcami lub jej rozpoczęcia:

- a) Czytelnej i prostej informacji na temat możliwych form współpracy i wiążących się z nimi kosztów;
- b) Narzędzia umożliwiającego łatwe znajdowanie partnerów wśród przedsiębiorców;
- c) Organizacji konferencji i targów z udziałem firm w celu poznania ich zapotrzebowania i oczekiwań;
- d) Systematycznego informowania o możliwościach współpracy, zmianach regulacji prawnych itp.;
- e) Szkolenia dla nauczycieli z zakresu współpracy z przedsiębiorcami;
- f) Wsparcia finansowego dla organizacji praktyk i staży;
- g) Stworzenia bazy uczniów z wyszczególnieniem posiadanych przez nich uprawnień i ukończonych kursów jako narzędzia promującego efekty edukacji;
- h) Dostępnej bazy z wzorami wszystkich dokumentów niezbędnych dla właściwej współpracy z przedsiębiorcami;
- i) Pomocy w nawiązywaniu kontaktów z przedsiębiorcami;
- j) Wsparcia w prowadzenia wśród uczniów dodatkowych szkoleń z kompetencji miękkich i zasad przedsiębiorczości.

Chceliśmy poznać również największe potrzeby, jakie przedstawiciele szkół deklarują w zakresie intensyfikacji i poprawy współpracy z przedsiębiorcami.

Rozkład odpowiedzi:

Wszystkie formy pomocy wzbudzają pewne zainteresowanie. Jak można się spodziewać, najczęściej wskazywaną potrzebą jest wsparcie finansowe, jednak tuż po nim plasuje się cała grupa działań oczekiwanych przez około połowę szkół. Można je określić wspólnym mianem: lepsza informacja i ułatwienia w znalezieniu partnerów do współpracy. Wskazuje to na obszar działania naturalny dla instytucji otoczenia biznesu, które powinny łatwo i skutecznie odpowiedzieć na te potrzeby, wykorzystując swoje doświadczenie i bazę partnerów.

Pytanie 11:

Jeżeli Państwa szkoła prowadzi współpracę z przedsiębiorcami, prosimy w kilku słowach opisać dwa przykłady takiej współpracy w ostatnich latach.

Na koniec ankiety poprosiliśmy o podanie przykładów współpracy z przedsiębiorcami w ostatnich latach. Szkoły podały przykłady prawie pięćdziesięciu firm i urzędów, z którymi prowadzą różne rodzaje współpracy. Informacje zawarte w odpowiedziach na to pytanie znajdują Państwo w trzecim rozdziale raportu, gdzie podsumujemy występujące formy współpracy i przedstawimy rekomendowane przez nas działania.

1.3 Podsumowanie ankiet

Analizując wyniki ankiet, na które odpowiedziały szkoły zawodowe z województwa małopolskiego, otrzymujemy interesujący obraz współpracy szkolnictwa zawodowego z przedsiębiorcami. Co do zasady, wszystkie szkoły prowadzą taką współpracę, która może przyjmować różne formy, choć najczęściej stosowaną są praktyki zawodowe uczniów odbywane w przedsiębiorcach. Szkoły z reguły dobrze lub bardzo dobrze oceniają współpracę. Współpraca dotyczy najczęściej wielu firm, a w niej dominującą rolę gra grupa MŚP, podobnie jak w całej naszej gospodarce. W różnej formie współpraca obejmuje większość uczniów i ma najczęściej trwałe oraz systemowe charakter. Jej inicjatorem jest najczęściej szkoła, dużo rzadziej przedsiębiorcy. Odbywa się ona co do zasady z praktycznie zerowym udziałem pośredników. Taki obraz mógłby napawać dużym optymizmem, gdyby nie fakt, że mamy również informację o szeregu barier i problemów diagnozowanych przez przedstawicieli szkół, a także deklarowane zainteresowanie prawie każdą formą działań

zmierzających do intensyfikacji współpracy. Wraz z głębszą analizą odpowiedzi na wcześniejsze pytania, obraz stanu współpracy szkolnictwa zawodowego ze szkołami nie jest już tak jednowymiarowy.

Duża część współpracy obejmuje jej najprostszą formułę – praktyki zawodowe w przedsiębiorstwach. Często sama możliwość ich przeprowadzenia wystarcza do oceny współpracy jako dobrej.

Mocno uzasadnione wydaje się stwierdzenie, że duża część współpracy obejmuje jej najprostszą formułę – praktyki zawodowe w przedsiębiorstwach. Często sama możliwość ich przeprowadzenia wystarcza do oceny współpracy jako dobrej. Odpowiedzi na pytania dotyczące barier we współpracy oraz zgłaszanych potrzeb pokazują, że obecna skala współpracy jest jednak niewystarczająca. Najwięcej poprawić można po stronie organizacji wspierających – widać to w sygnalizowanych potrzebach. Takie rzeczy, jak dobra baza informacji, wzory umów czy w końcu pomoc przy poszukiwaniu partnerów, ewidentnie wskazują, że szkołom samodzielnie ciężko będzie wykonać kolejny krok naprzód. Również przedsiębiorcy potrzebują zachęty i pomocy w nawiązywaniu współpracy ze szkołami. Mocno widoczna jest potrzeba wsparcia obu stron na płaszczyźnie komunikacyjnej. Szerzej te kwestie omówimy w rozdziale trzecim poświęconym wnioskowi i rekomendacjom.

2. Ankiety – przedsiębiorstwa

2.1 Ogólne założenia badania

Ankiety dla przedsiębiorców przygotowaliśmy i rozestaliśmy równoległe z ankietami dla szkół. Przyświecały im podobne założenia, a głównym celem było zbadanie współpracy pomiędzy firmami, a szkołami zawodowymi z punktu widzenia przedsiębiorców.

Korzystając z okazji postanowiliśmy również zadać kilka pytań dotyczących ogólnych potrzeb i problemów z zakresu rekrutacji i szkolenia pracowników. W ten sposób nie tylko chcieliśmy uatrakcyjnić wyniki naszego badania, ale również zwrócić uwagę przedsiębiorców na ich własne potrzeby zatrudnieniowe. Mamy nadzieję, że analiza wyników naszego badania będzie kolejnym impulsem, który skłoni przedsiębiorców do dostrzeżenia potencjału rekrutacyjnego, jaki naszym zdaniem tkwi w stałej i systematycznej współpracy ze szkolnictwem zawodowym.

Temu celowi służył pierwszy blok pytań, w którym staraliśmy się poznać potrzeby kadrowe przedsiębiorców, a także uzyskać wgląd w ich problemy ze znalezieniem właściwych kadr, czy też kosztami procesu rekrutacyjnego.

Kolejny blok pytań dotyczył istniejącej współpracy ze szkolnictwem zawodowym. Pytaliśmy w nim o to, czy firmy współpracują ze szkołami, a jeżeli tak, to w jakiej formie. Podobnie jak w ankiecie przygotowanej dla szkół, ujęliśmy również pytania o charakter współpracy i ocenę jej jakości.

Ostatni blok, jak w ankiecie dla szkół, dotyczył diagnozowanych barier, a także oczekiwanych form wsparcia współpracy ze szkołami. W niektórych pytaniach respondenci mogli zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź, dlatego też ich wyniki procentowe nie sumują się do 100%. Prosimy o zwracanie na to uwagi przy analizowaniu wyników.

2.2 Wyniki ankiet wraz z analizą

W tej części, tak jak w rozdziale pierwszym, omówione zostaną poszczególne pytania z ankiety wraz z wynikami, jakie przyniosły odpowiedzi przedsiębiorców. Podobnie jak w przypadku ankiet dla szkół, w pytaniach umożliwiającym własną odpowiedź zaprezentujemy propozycje wpisywane przez przedstawicieli firm biorących udział w badaniu.

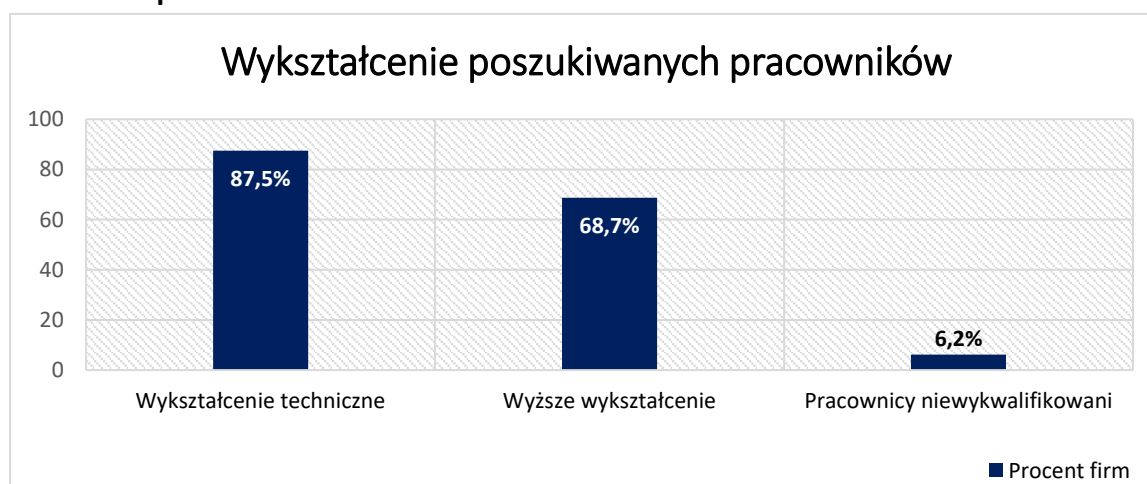
W badaniu wzięły udział firmy i jednostki organizacyjne samorządu o różnym charakterze i wielkości. Wśród respondentów mamy zarówno małe, średnie jak i duże firmy (w tym kilka o globalnym charakterze). Mamy nadzieję, że dzięki temu wyniki mają bardziej reprezentatywny charakter.

Pytanie 1:

Czy Państwa firma potrzebuje dla sprawnego funkcjonowania:

- a) *Wykwalifikowanych pracowników z wyższym wykształceniem*
- b) *Wykwalifikowanych pracowników z wykształceniem zawodowym/ umiejętnościami zawodowymi*
- c) *Niewykwalifikowanych pracowników*

Rozkład odpowiedzi:

Pytanie o wykształcenie i umiejętności poszukiwanych pracowników rozpoczyna blok pytań dotyczących potrzeb w zakresie zatrudnienia. Jak widać, firmy praktycznie nie potrzebują pracowników niewykwalifikowanych, a niemal 90% z nich szuka wykwalifikowanych pracowników z wykształceniem technicznym. To bardzo ważna informacja w kontekście

rozwoju współpracy ze szkolnictwem zawodowym. Pokazuje ona bowiem, że pracodawcy potrzebują dokładnie takich pracowników, jakich powinny dostarczać szkoły zawodowe.

Zatem wspieranie rozwoju tej gałęzi szkolnictwa zdecydowanie leży w ich interesie, podobnie jak wywieranie realnego wpływu na jakość kształcenia w tym zakresie. To z kolei najlepiej osiągnąć dzięki systemowej i długofalowej współpracy.

Pytanie 2:

Czy odczuwają Państwo brak poszukiwanego typu pracowników na rynku pracy?

- a) TAK
- b) NIE

Rozkład odpowiedzi:

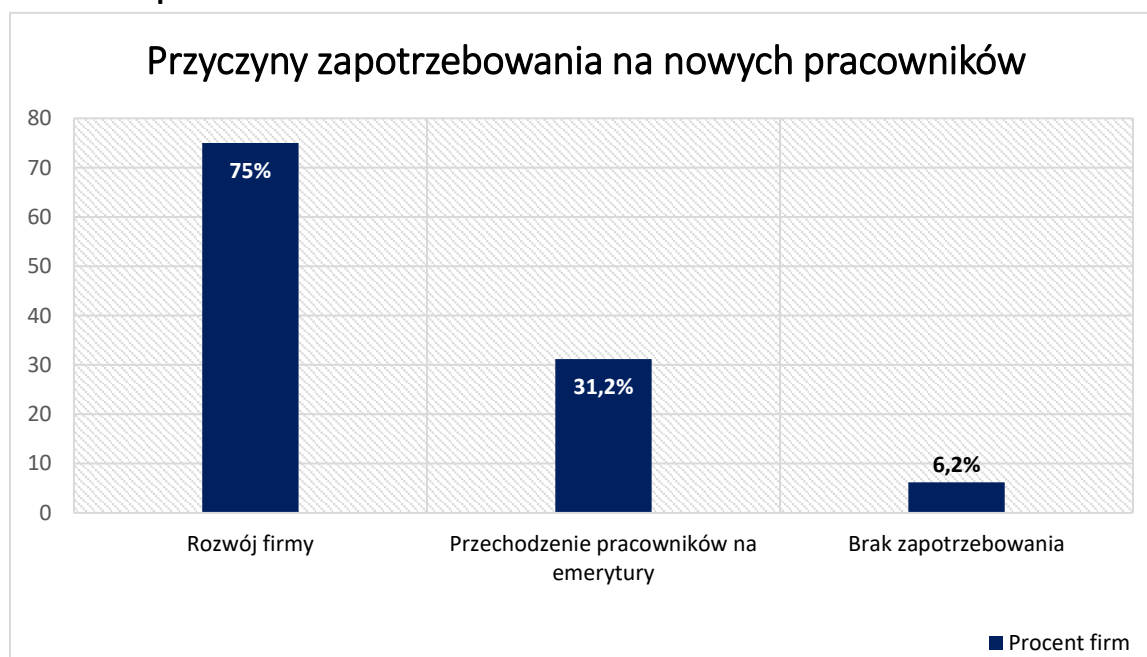
Wynik badania pokrywa się z alarmującymi informacjami pojawiającymi się w ostatnim czasie. Prawie 90% firm deklaruje problemy ze znalezieniem pracowników posiadających niezbędne kwalifikacje zawodowe. Taka skala zjawiska pokazuje, że nie da się rozwiązać problemu bez działań o charakterze systemowym.

Pytanie 3

Czy w najbliższych latach przewidują Państwo:

- a) *Zwiększenie zatrudnienia w związku z rozwojem firmy*
- b) *Zapotrzebowanie na pracowników w związku z odchodzeniem pracowników na emeryturę*
- c) *Nie przewidujemy zapotrzebowania na nowych pracowników*

Rozkład odpowiedzi:

Odpowiedzi na poprzednie pytanie wskazują, że firmy deklarują duże problemy w znalezieniu pracowników z odpowiednimi kwalifikacjami. Pytanie trzecie miało na celu zdiagnozowanie czy problem ten będzie się nasilał, czy też sytuacja naprawi się z czasem samoistnie. Okazuje się, że 75% ankietowanych firm przewiduje w najbliższych latach wzrost zatrudnienia związany z rozwojem firmy. Ponad 30% przewiduje, że będzie musiało znaleźć pracowników, którzy zastąpią wykwalifikowany personel przechodzący na emeryturę. Oznacza to, że jeśli rozwój gospodarki utrzyma się na obecnym poziomie, zapotrzebowanie na właściwie wykwalifikowany personel nie tylko nie zmaleje, ale znacząco wzrośnie. Również ta informacja potwierdza jak ważne dla przedsiębiorców powinno być znalezienie systemowych rozwiązań problemu.

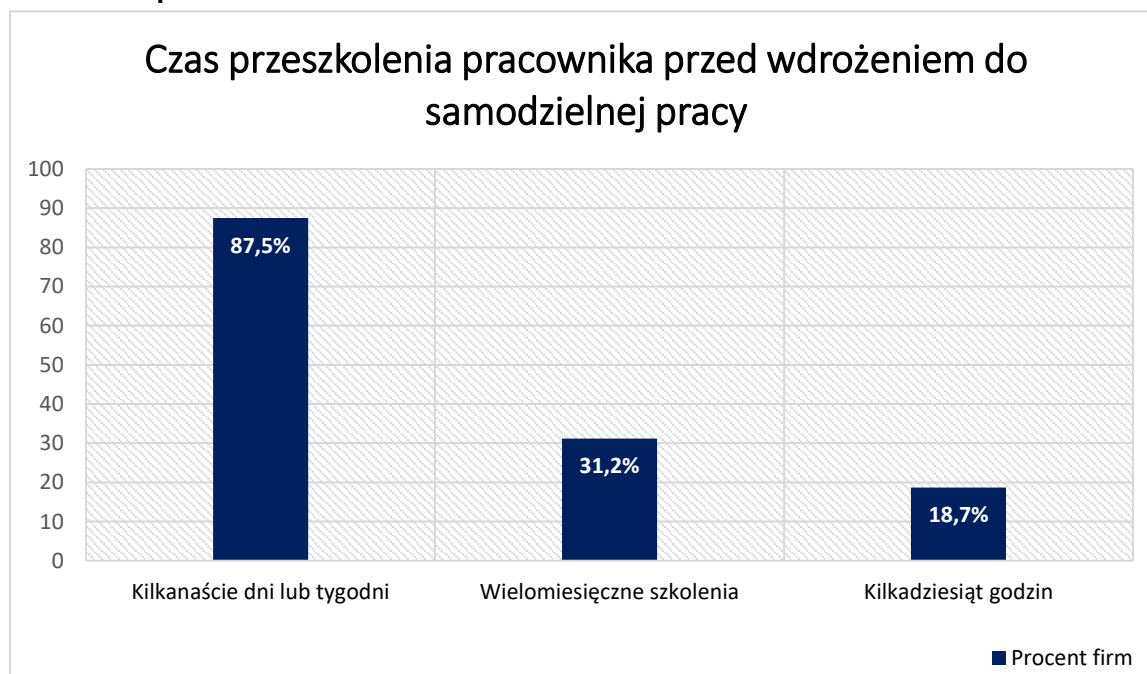
Pytanie nr 4

Zatrudniani przez Państwa nowi pracownicy przed pełnym wdrożeniem do samodzielnej pracy, co do zasady wymagają:

- a) Krótkiego przeszkolenia (kilkadziesiąt godzin)*
- b) Dłuższego szkolenia (kilkanaście dni do kilku tygodni)*
- c) Wielomiesięcznych szkoleń*

Pytanie to miało na celu sprawdzenie czy czas niezbędnego przeszkolenia uzasadnia ignorowanie współpracy ze szkolnictwem zawodowym, ze względu na łatwość przeszkolenia personelu. Mógłby to być powód niskiego zainteresowania sporej części firm rozwojem szkolnictwa zawodowego.

Rozkład odpowiedzi:

Wśród odpowiedzi dominuje potrzeba przeszkolenia pracowników w wymiarze kilkunastu dni do kilku tygodni. Jednocześnie ponad 30% pracowników wymaga wielomiesięcznego szkolenia przed rozpoczęciem samodzielnej pracy. Rzecz jasna, specyfika zakładu, jego urządzeń i oprogramowania zawsze będzie wymuszała na pracodawcach przeszkalanie nowych pracowników. Wydaje się jednak, że odpowiedzi na to pytanie wskazują jak wiele czasu i środków mogliby zaoszczędzić pracodawcy, gdyby poprawić system kształcenia zawodowego, tak aby lepiej uwzględniał ich potrzeby. Wyniki te wskazują również na znaczenie takich rozwiązań, jak system dualny, klasy patronackie, czy najgłębsze powiązanie ucznia z konkretną firmą na etapie kształcenia zawodowego.

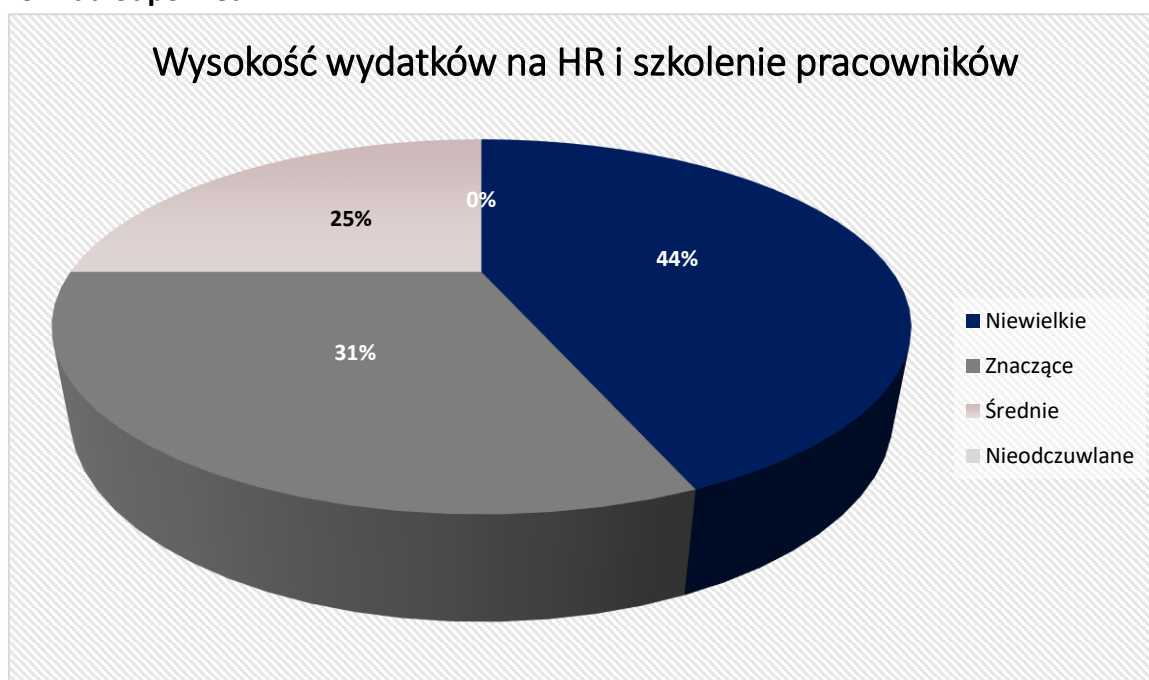
Pytanie 5

Biorąc pod uwagę środki wydawane na poszukiwanie odpowiednich pracowników i przeszkalanie pracowników do samodzielnej pracy (wydane pieniądze, zatrudniany personel w dziale HR, czas i środki poświęcane na przeszkalanie nowego personelu), są to dla Państwa firmy wydatki:

- a) Nieodczuwalne
- b) Niewielkie
- c) Średnie
- d) Znaczące

Jak wiemy, wszystko ma swój koszt. Nawet, jeśli nie jest to koszt bezpośrednio finansowy, zaangażowany zostaje czas personelu, który mógłby zostać wykorzystany w inny sposób. Dlatego postanowiliśmy zapytać jak przedsiębiorcy oceniają wydatki ponoszone na pozyskanie i wyszkolenia właściwych pracowników.

Rozkład odpowiedzi:

Dla ponad 50% firm wydatki na HR i szkolenia są wydatkami średnimi lub dużymi. Żadna firma nie uznała je za nieodczuwalną pozycję w swoim budżecie. Być może przeznaczenie części tych pieniędzy na systemowe i długofalowe wsparcie szkolnictwa zawodowego przyniosłoby w dłuższej perspektywie oszczędności. Biorąc pod uwagę to, że część firm, szczególnie małych i średnich, może nie sumować wydatków na HR i szkolenia, argument finansowy wydaje się przemawiać na rzecz poszukiwania rozwiązań problemu z poziomu szkolnictwa zawodowego.

Pytanie 6

Proszę wymienić na jakie zawody występuje zapotrzebowanie w Państwa firmie.

Było to pytanie otwarte. Poniżej prezentujemy pełną listę podanych przez firmy odpowiedzi. Zostały one przedstawione w takim brzmieniu, jak wpisywali je przedsiębiorcy. W ten sposób chcieliśmy pokazać różnice komunikacyjne – pracodawcy często posługują się potocznymi nazwami zawodów, a nie ich poprawną wersją opartą na klasyfikacji zawodów. Powoduje to pewne problemy w rozumieniu oferty edukacyjnej szkół, czy też definiowaniu zapotrzebowania na pracowników.

monter sieci i urządzeń grzewczych, **spawacz**, elektromonter, inżynier instalacji cieplnych, ogrodnik, architekt, architekt krajobrazu, prawnik, ekonomista, geodeta, chemik, technik analityk, laborant, **elektryk**, automatyk, ślusarz, operator maszyn, **magazynier**, handlowiec, księgowy, analityk finansowy, specjalista IT, inżynier elektronik, **automatyk**, technolog, monter elektronik, **mechanik**, programista, monter instalacji sanitarnych, inżynier procesu, kelner, kucharz, **operator produkcji**, operator obrabiarek, logistyk, **elektronik**, mechatronik

Odpowiedzi na pytanie. Pogrubiono zawody wymienione co najmniej trzy razy.

Większość wymienionych zawodów to te, do których kwalifikacje najłatwiej zdobyć w systemie szkolnictwa zawodowego. Jest to szczególnie widoczne wśród zawodów wielokrotnie pojawiających się w odpowiedziach na pytanie z ankiety. Pomimo tego, wśród wielu przedsiębiorców (albo przynajmniej wśród osób odpowiedzialnych za rekrutację w ich firmach), wciąż dominuje perspektywa akademicka i silne przywiązanie do wymogu wyższego wykształcenia.

Pytanie 7

Czy Państwa firma współpracuje ze szkołami branżowymi/technikami? Jeżeli tak, proszę wpisać nazwy szkół.

Mając już sporo informacji na temat potrzeb przedsiębiorców, przechodzimy do części poświęconej analizie ich dotychczasowej współpracy ze szkolnictwem zawodowym. Zaczynamy od sprawdzenia kwestii podstawowej: ile firm już realnie współpracuje ze szkołami zawodowymi.

Rozkład odpowiedzi:

62% firm, które wypełniły naszą ankietę współpracuje z jakąś szkołą zawodową. Biorąc pod uwagę wszystkie wcześniejsze dane, które wskazują jak ważne może być szkolnictwo zawodowe w rozwiązywaniu problemu braku wykwalifikowanych pracowników, mamy spore pole do działania w zakresie poszerzania tej współpracy. Tym ważniejsze wydaje się przyjrzenie się barierom współpracy wskazywanym przez przedsiębiorców i postulowanym przez nich oczekiwaniom.

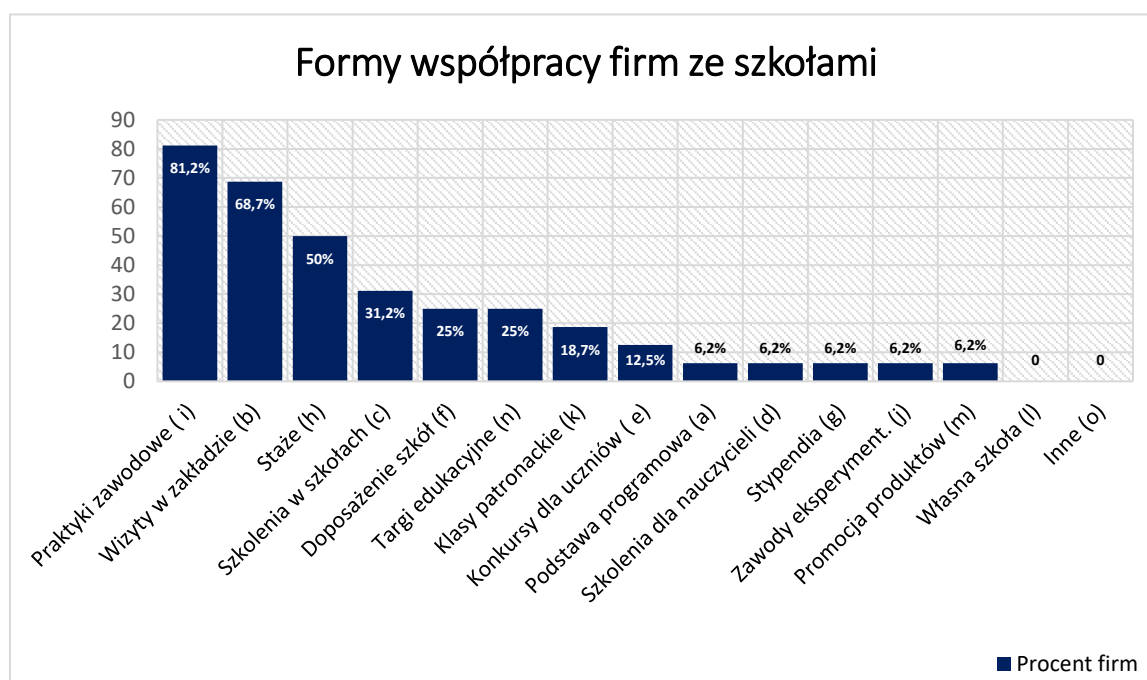
Pytanie 8

Jakie formy współpracy ze szkołami zawodowym stosuje Państwa firma?

- a) Współpraca przy tworzeniu podstawy programowej;
- b) Wizyty uczniów w zakładzie;
- c) Szkolenia i prelekcje na terenie szkoły;
- d) Szkolenia i prelekcje dla nauczycieli przedmiotów zawodowych;
- e) Organizacja konkursów wiedzy i umiejętności;
- f) Doposażanie szkół i warsztatów;
- g) Stypendia dla wybitnych uczniów;
- h) Staże;
- i) Praktyki zawodowe;
- j) Nauka zawodów eksperymentalnych;
- k) Klasy patronackie;
- l) Prowadzimy własną szkołę zawodową;
- m) Promocja produktów firmy wśród uczniów i nauczycieli;
- n) Udział w targach edukacyjnych;
- o) Inne.

Co do zasady, badając formy współpracy przedsiębiorstw ze szkołami zaproponowaliśmy te same opcje, które poznaliśmy dzięki ankiecie skierowanej do szkół, poszerzone o dwie odpowiedzi specyficzne dla przedsiębiorstw. W ten sposób mamy możliwość porównania odpowiedzi obydwu stron procesu współpracy pomiędzy szkołami zawodowymi i firmami.

Rozkład odpowiedzi:

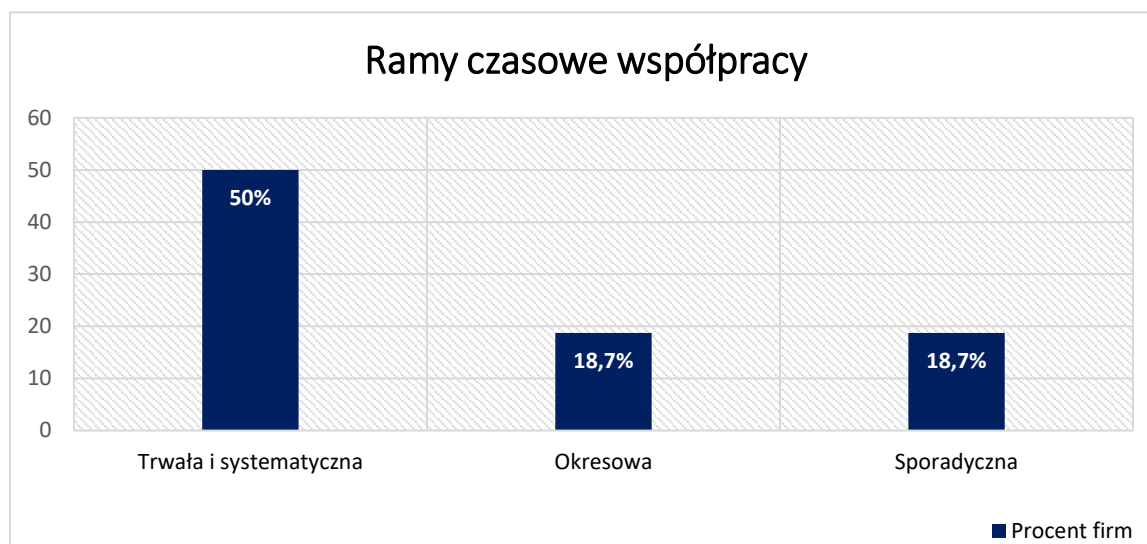
Wyniki ankiety skierowanej do firm są w dużym stopniu zbieżne z wynikami ankiety skierowanej do szkół. Potwierdza to wcześniejszą obserwację o ograniczeniu współpracy do najbardziej podstawowych metod: praktyk, staży i wizyt zawodoznawczych. Jednocześnie, przedsiębiorcy nie wskazywali innych form współpracy – poza wymienionymi w ankiecie – co może świadczyć, że oczekują propozycji od strony fachowców, czyli systemu edukacyjnego.

Pytanie 9

Państwa współpraca ze szkołami zawodowymi ma charakter:

- a) *Trwały i systematyczny*
- b) *Okresowy*
- c) *Sporadyczny*

Rozkład odpowiedzi:

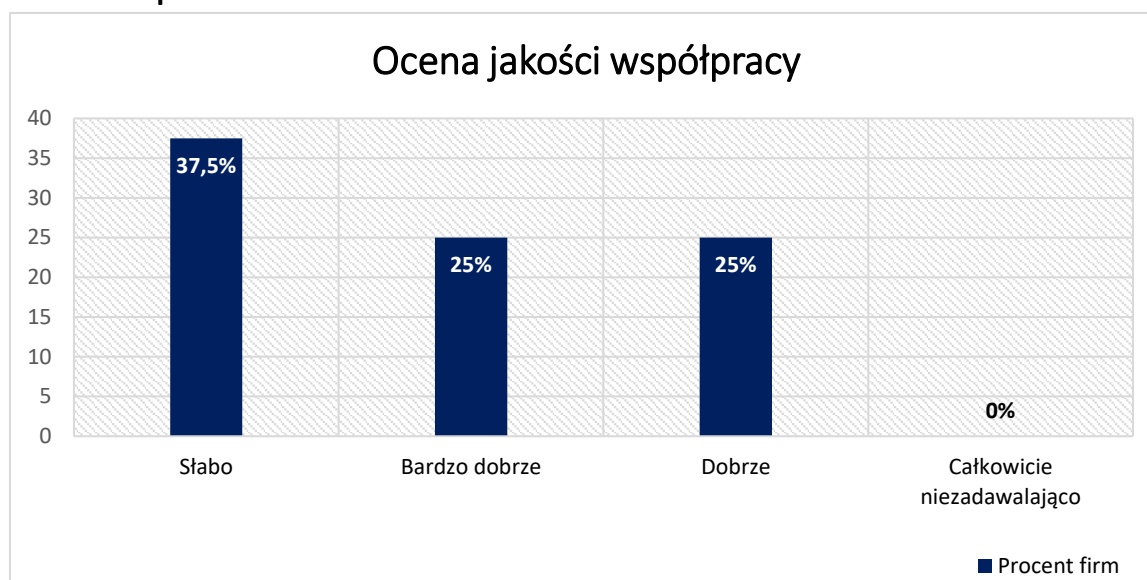
Przedsiębiorcy częściej wskazują na okresowy lub sporadyczny charakter współpracy. Może to wynikać z innej percepcji. W szkole zawodowej uczniowie ciągle wysyłani są do firm na praktykę, ale w konkretnej, pojedynczej firmie niekoniecznie zawsze jest praktykant, stąd być może nieco inne rozłożenie opinii wśród obydwu grup respondentów.

Pytanie 10

Współpracę ze szkołami oceniają Państwo:

- a) *Bardzo dobrze*
- b) *Dobrze*
- c) *Słabo*
- d) *Całkowicie niezadawalająco*

Rozkład odpowiedzi:

Pytanie to ujawnia pierwszą dużą rozbieżność między obrazem współpracy jaki zarysowały szkoły, a tym zarysowanym przez przedsiębiorców. Wśród szkół przeważały bardzo dobre opinie przy niskim poziomie ocen słabych. W przypadku firm oceny słabe stanowią blisko 40% odpowiedzi. Prawdopodobnym wyjaśnieniem tego zjawiska jest inne rozłożenie priorytetów.

Część szkół, borykając się z problemem znalezienia miejsc na praktyki dla uczniów, może być zadowolona z samego przyjęcia praktykantów przez firmę i przekazania im jakiejś części wiedzy. Firmy oczekują od szkolnictwa czegoś bardzo określonego – dobrze przygotowanego pracownika. Dlatego mogą one gorzej oceniać współpracę, zderzając swoje potrzeby z rzeczywistością, w której często z różnych przyczyn nie są w stanie wykorzystać potencjału praktykantów.

Czasami będzie to wynikać z tego, że młodzież może czegoś jeszcze nie wiedzieć lub nie umieć (praktyki są przecież elementem uczenia się, nie egzaminem zawodowym), bądź z samej organizacji pobytu praktykantów w firmie i braku jego dostosowania do możliwości uczniów. Wydaje się, że rozkład odpowiedzi na to pytanie ankiety najlepiej pokazuje, że

wiele aspektów procesu edukacyjnego jest inaczej rozumiana przez szkoły, a inaczej przez przedsiębiorstwa. Uświadamia nam to, jak dużo musimy jeszcze zrobić w kwestii znajdowania wspólnego języka komunikacji, tak, aby w sposób zrozumiały dla wszystkich definiować cele, potrzeby i efekty kształcenia zawodowego.

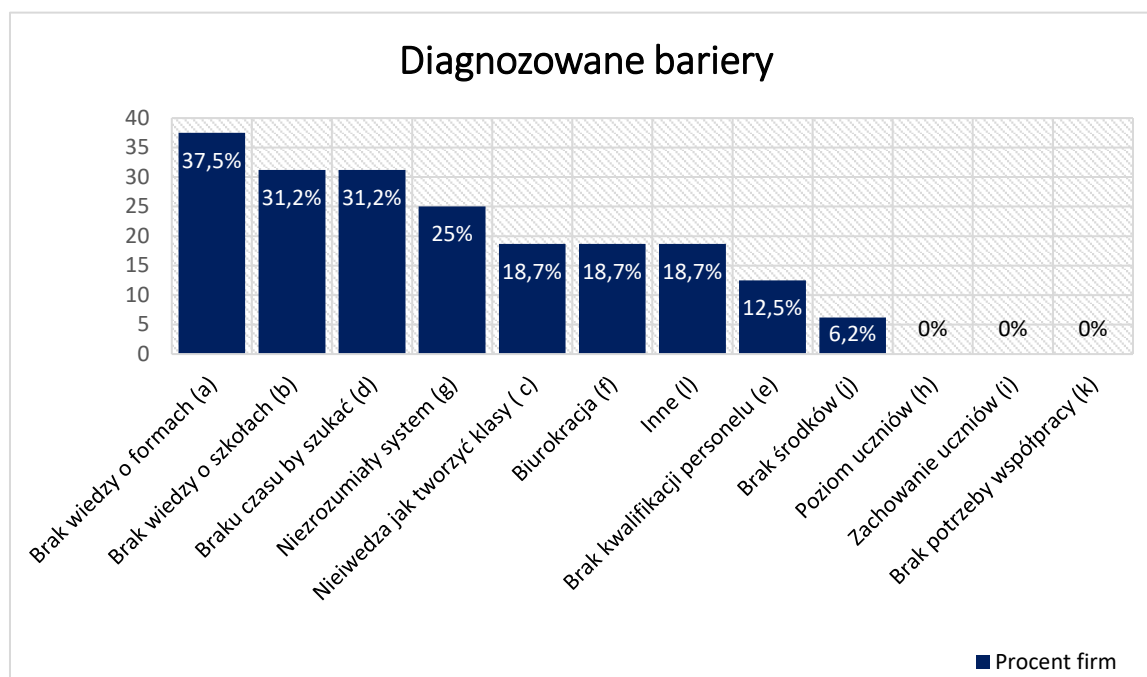
Pytanie 11

Największe bariery w Państwa dotychczasowej współpracy ze szkolnictwem zawodowym, lub w podjęciu takiej współpracy:

- a) Brak wiedzy na temat możliwych form współpracy;*
- b) Brak wiedzy na temat szkół prowadzących edukację w zawodach potrzebnych w Państwa firmie;*
- c) Brak wiedzy na temat możliwości tworzenia nowych klas, w tym zawodów eksperymentalnych (nie występujących w klasyfikacji zawodów, a faktycznie wykonywanych w Państwa firmie);*
- d) Brak czasu na poszukiwanie partnerów do współpracy w systemie szkolnym;*
- e) Brak personelu z kwalifikacjami niezbędnymi do systemowej współpracy;*
- f) Biurokracja, nadmiar dokumentów;*
- g) Niezrozumiałe i skomplikowane zasady funkcjonowania szkolnictwa zawodowego;*
- h) Poziom wiedzy uczniów;*
- i) Zachowanie uczniów;*
- j) Brak środków;*
- k) Nasza firma nie potrzebuje współpracy z szkolnictwem zawodowym;*
- l) Inne.*

Na koniec, podobnie jak w ankiecie skierowanej do szkół, przyszła kolej na pytania definiujące dostrzegane bariery w inicjowaniu i rozwijaniu współpracy, a także na wskazywanie własnych potrzeb i oczekiwań. Zaczynamy od przeglądu barier wskazywanych przez przedsiębiorców.

Rozkład odpowiedzi:

Część odpowiedzi jest zbliżona do tych udzielonych w ankiecie szkolnej. Możemy mówić o podobnych priorytetach, ale z trochę innym rozkładem akcentów. Głównym problemem wydaje się brak informacji w praktycznie każdym obszarze – brak wiedzy o formach kształcenia, możliwościach angażowania się w proces edukacyjny i szkołach, które mogłyby być potencjalnymi partnerami we współpracy. Równie ważnym wydaje się diagnozowanie braku czasu na poszukiwanie partnerów – problem ten wskazuje prawie dwa razy więcej firm niż szkół. Jest więc wyraźne zapotrzebowanie na pomoc i ułatwienia w tym obszarze.

Przedsiębiorcy wskazywali również na inne bariery w nawiązywaniu i rozwoju współpracy:

- Nieprzystosowanie profili kształcenia do potrzeb pracodawców;
- Brak konkretnych pomysłów na współpracę ze strony szkół;
- Brak właściwego wyposażenia warsztatów i klas w szkołach (kwestia środków finansowych);
- Brak jednolitego całościowego harmonogramu praktyk, przysyłanie uczniów *ad hoc*;
- Brak zainteresowania długofalową i systematyczną współpracą.

Te odpowiedzi po raz kolejny ujawniają brak wiedzy na temat możliwych form współpracy, brak czasu na przygotowywanie zasad współpracy, niedostatek pomysłów na działania, a także problemy komunikacyjne wynikające z odmiennych potrzeb i priorytetów obydwu stron.

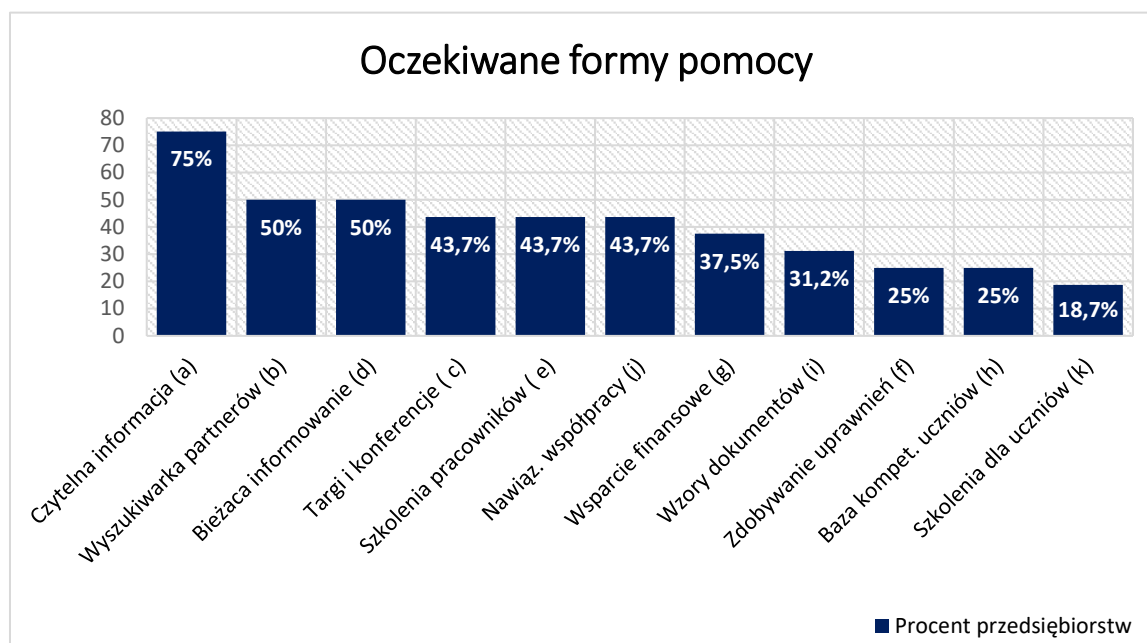
Pytanie 12

Jakiej pomocy oczekiwaliby Państwo w celu poprawy współpracy ze szkolnictwem zawodowym lub jej rozpoczęcia:

- a) Czytelnej i prostej informacji na temat możliwych form współpracy i wiążących się z nimi kosztów oraz zysków;*
- b) Narzędzia umożliwiającego łatwe znajdowanie poszukiwanych szkół i partnerów do współpracy;*
- c) Organizacji konferencji i targów z udziałem szkół w celu poznania ich oferty i możliwości;*
- d) Systematycznego informowania o możliwościach współpracy, zmianach regulacji prawnych itp.;*
- e) Szkolenia dla pracowników z zakresu zasad współpracy ze szkolnictwem zawodowym;*
- f) Wsparcia w zdobyciu przez pracowników wymaganych uprawnień do organizacji na terenie Państwa firmy praktyk i staży;*
- g) Wsparcia finansowego dla organizacji praktyk i staży;*
- h) Stworzenia bazy uczniów z wyszczególnieniem posiadanych przez nich uprawnień i ukończonych kursów jako narzędzia rekrutacyjnego;*
- i) Dostępnej bazy z wzorami wszystkich dokumentów niezbędnych dla właściwej współpracy ze szkolnictwem zawodowym;*
- j) Pomocy w nawiązywaniu kontaktów ze szkołami;*
- k) Prowadzenia wśród uczniów szkół zawodowych dodatkowych szkoleń z kompetencji miękkich i zasad przedsiębiorczości.*

Podobnie jak w ankiecie przygotowanej dla szkół, również przedsiębiorców zapytaliśmy o ich potrzeby w zakresie wspierania współpracy ze szkolnictwem zawodowym. Poniżej prezentujemy wyniki.

Rozkład odpowiedzi:

Podobnie jak szkoły, również firmy interesują się praktycznie każdą formą możliwej pomocy. W przeciwieństwie do placówek oświatowych, najbardziej oczekiwaną pomocą nie jest wsparcie finansowe, ale informacja – 75% przedsiębiorców odczuwa brak podstawowej wiedzy o szkolnictwie zawodowym, a 50% byłoby zainteresowane systematycznym newsletterem w tym zakresie. Może to być mocny argument popierający tezę, że podstawowe problemy w nawiązywaniu współpracy mają charakter informacyjno-komunikacyjny. Nie brakuje narzędzi, ale wiedzy o ich funkcjonowaniu. Przedsiębiorcy, podobnie jak szkoły, są zainteresowane uzyskaniem wsparcia w poszukiwaniu partnerów. Mamy więc kolejne dane świadczące o tym, że istnieje realne zapotrzebowanie na działania wspierające podejmowane przez podmioty trzecie.

Na koniec ankiety zapytaliśmy o konkretne przykłady współpracy firm ze szkołami zawodowymi. Informacje uzyskane w odpowiedziach na to pytanie znajdą Państwo w trzecim rozdziale raportu, gdzie podsumujemy występujące formy współpracy i przedstawimy rekomendowane przez nas działania.

2.3 Podsumowanie ankiet

Wyniki ankiety przeprowadzonej wśród przedsiębiorców znacząco uzupełniają dane, które pozyskaliśmy od szkół zawodowych. Z jednej strony potwierdzają one wnioski, które już pojawiły się w rozdziale pierwszym, a z drugiej pokazują punkt widzenia drugiej strony procesu współpracy. Odnajdujemy w nich informacje wskazujące na kolejne obszary, którym warto poświęcić uwagę i które wymagają podejmowania konkretnych działań. Dodatkowo, uzyskujemy szereg informacji o zapotrzebowaniu na pracowników na rynku pracy, a także o tym, jakie znaczenie mają działania rekrutacyjne w funkcjonowaniu firm. Pozwala nam to odnaleźć właściwy kontekst dla analizowania roli, jaką szkolnictwo zawodowe może odegrać w procesie dostarczania przedsiębiorcom personelu zgodnego z ich potrzebami i oczekiwaniami.

Firmy wskazują na problemy ze znalezieniem pracowników, wydają też na ich pozyskiwanie i szkolenie spore środki. Ta grupa pracodawców może być zainteresowana rozwiązaniami systemowymi i systematycznymi.

Analiza potrzeb firm pokazuje, że co do zasady potrzebują one pracowników, których może wykształcić szkoła zawodowa. Firmy wskazują na problemy ze znalezieniem pracowników, wydają też na ich pozyskiwanie i szkolenie spore środki. Ta grupa pracodawców może być zainteresowana rozwiązaniami systemowymi i systematycznymi.

Ponad połowa firm współpracuje ze szkołami zawodowymi, jednak współpracę tę oceniają one dużo gorzej niż ich szkolni partnerzy. Wynika to najprawdopodobniej z innych potrzeb i oczekiwań wobec współpracy. Z punktu widzenia przedsiębiorców, jest ona również bardziej sporadyczna niż deklarują szkół.

Ewidentnie, widać deficyt wiedzy i informacji o prawie każdym aspekcie funkcjonowania szkolnictwa zawodowego, co jest sporym problemem, ale także tworzy duże pole do aktywności dla wszystkich zaangażowanych w rozwój współpracy między szkołami, a przedsiębiorcami. Podobnie jak w ankietach dla szkół, da się zauważyć spore problemy komunikacyjne pomiędzy obydwoma stronami procesu. Szerzej te kwestie omówimy w rozdziale trzecim, poświęconym wnioskowi i rekomendacjom.

3. Wnioski, rekomendacje, dobre praktyki

W poprzednich rozdziałach zaprezentowaliśmy wyniki ankiet przeprowadzonych wśród przedsiębiorców i szkół zawodowych. Obydwie ankiety dotyczyły zasad współpracy pomiędzy tymi dwoma stronami w procesie kształcenia zawodowego. Dzięki temu zarysował się pewien obraz tego, jak wygląda praktyczne współdziałanie obydwu stron. Czas teraz na zebranie wniosków wynikających z przeprowadzonej analizy, zaproponowanie rekomendacji działań, które najlepiej będą służyły likwidacji zdiagnozowanych barier, a także zaprezentowanie wskazywanych przez szkoły i przedsiębiorców form współpracy w celu intensyfikacji tego procesu.

3.1 Wnioski i rekomendacje

Analiza sytuacji pokazuje złożoność zagadnienia, jakim jest szkolnictwo zawodowe – a nawet jego węższy wycinek, czyli współpraca pomiędzy szkołami a przedsiębiorstwami. Mamy do czynienia z obszarem, który w ostatnim czasie jest poddawany bardzo gwałtownym reformom systemowym. Reformy te są odpowiedzią na znaczne osłabienie tej części szkolnictwa we wcześniejszych latach. Główną przyczyną tego procesu było z jednej strony masowe zainteresowanie młodzieży szkolnictwem ogólnokształcącym i studiami wyższymi, z drugiej zaś pojawieniem się odczucia społecznego, że z powodu niedostosowania do rynku pracy, szkolnictwo zawodowe nie gwarantuje dobrego wykształcenia.

Na szczęście ostatnie lata odwróciły ten niekorzystny trend; widać systematyczny wzrost liczby uczniów szkół zawodowych, a w 2015 roku wyniósł on już 55% absolwentów gimnazjów. Jednocześnie, obserwujemy coraz większe problemy ze znalezieniem przez przedsiębiorców odpowiednio przygotowanych pracowników, co zwiększa zapotrzebowanie na szybką poprawę jakości kształcenia zawodowego i jego lepsze dostosowanie do potrzeb rynku.

Z ankiet wynika, że oprócz szeregu inicjatyw już podjętych przez Ministerstwo Edukacji Narodowej, potrzebne wydaje się podjęcie dodatkowych działań z zakresu informacji i pośrednictwa w nawiązywaniu współpracy pomiędzy szkołami zawodowymi, a przedsiębiorcami.

Wyniki ankiet jednoznacznie wskazują, że największą barierą dla nawiązywania lub zacieśniania współpracy są problemy o charakterze komunikacyjnym. Wynika to w oczywisty sposób z próby połączenia dwóch odmiennych systemów, w których funkcjonują obydwie strony. Z jednej strony mamy w pełni rynkowy system biznesowy oparty na optymalizacji działań i szybkim dostosowywaniu procedur; z drugiej zaś niekomercyjne środowisko zaplanowane w sposób mający gwarantować jednolitość działań w skali kraju i nastawione na długofalowe efekty. Reforma szkolnictwa uelastyczyła narzędzia i metody działania, jednak wciąż przed nami jest najtrudniejszy etap każdej dużej zmiany – a mianowicie wdrożenie nowych rozwiązań w zastany system. Rozmawiając z przedstawicielami szkół dostrzegamy ich olbrzymie zaangażowanie i pasję niezbędną w procesie edukacyjnym.

Wydaje się jednak, że wciąż wiele można wiele poprawić w zakresie przygotowania szkół do współpracy z przedsiębiorcami, a przede wszystkim w zakresie właściwego informowania przedsiębiorców o istniejących narzędziach i możliwościach. W tym obszarze widać duże pole do działania dla instytucji otoczenia biznesu, które – mając doświadczenie we współpracy z przedsiębiorcami, a także posługując się zrozumiętym dla nich przekazem – mogą znacznie ułatwić łączenie firm ze szkołami prowadzącymi kształcenie w niezbędnych im zawodach.

Wyniki ankiet jednoznacznie wskazują, że największą barierą dla nawiązywania lub zacieśniania współpracy są problemy o charakterze komunikacyjnym.

Problemy komunikacyjne mają wieloraki charakter. Część z nich wynika z tendencji, charakterystycznej dla każdego systemu, do tworzenia własnego „języka”, czyli zbioru pojęć i definicji zrozumiałych dla podmiotów w nim uczestniczących, ale już nie koniecznie dla odbiorców spoza danego systemu. Widać to na przykładzie pytanie dotyczącego poszukiwanych zawodów, które zadaliśmy w ankiecie skierowanej do przedsiębiorców. Część z nich wpisała zawody w potocznym brzmieniu, nie zawsze odpowiadającym urzędowej klasyfikacji zawodów, którą posługuje się system edukacyjny. To drobiazg, pokazujący jednak gdzie istnieje pole do nieporozumienia. A każdy proces może zostać zniekształcony lub uniemożliwiony przez serię małych drobnych usterek.

W trakcie przygotowywania raportu przeglądaliśmy strony internetowe małopolskich szkół zawodowych, a także staraliśmy się z nimi kontaktować się za pomocą maila i telefonu. Próby kontaktu ujawniły w części szkół spore problemy mogące odstraszać potencjalnych partnerów biznesowych, przyzwyczajonych do innego otoczenia. Niektóre strony internetowe szkół zatrzymały się po względem użyteczności w latach dziewięćdziesiątych, a systemy komunikacji i prezentowania informacji odstają od obecnych standardów. Wielu osobom może wydawać się to błahostką, bądź sprawę trzeciorzędną z punktu widzenia potrzeb szkoły, ale jeśli kształci ona uczniów np. w zawodzie technika informatyka, wtedy strona internetowa jest też swoistą wizytówką jakości kształcenia. Odrębne problemy, to łatwość odnalezienia na witrynie danych kontaktowych oraz ich aktualność, a także czas i sposób komunikacji. Przedsiębiorcy, zwłaszcza ci więksi, są w tym zakresie przyzwyczajeni do pewnych standardów, w ramach których nie mieści się informacja o niemożliwości odczytania maila z powodu urlopu pracownika, czy też niedostępności osoby potrafiącej sprawdzić pocztę (podobne sytuacje zdarzały się nam w trakcie zbierania materiałów do niniejszego opracowania).

Warto zatem pomyśleć o przeprowadzaniu wewnątrz szkół audytu stron internetowych, aktualizacji informacji kontaktowych, a także procedur obiegu wiadomości elektronicznych w poszczególnych placówkach. Oczywiście cieszy rozbudowywanie przez MEN Systemu Informacji Oświatowej o nowe funkcjonalności dla podmiotów zewnętrznych, zwłaszcza zaś powstanie wyszukiwarki palcówek oświatowych, wciąż jednak należy zakładać, że przedsiębiorca może próbować nawiązać kontakt za pomocą strony internetowej szkoły. Problemy komunikacyjne pokazują, że cennym mogłoby być przygotowanie serii szkoleń dla personelu szkół zawodowych (najprawdopodobniej jego części odpowiedzialnej za kontakty zewnętrzne i poszukiwanie podmiotów do współpracy) z zakresu współpracy ze środowiskiem biznesowym. Mogłoby one zawierać podstawowe informacje o funkcjonowaniu przedsiębiorstw, wskazówki z kim najlepiej i w jaki sposób kontaktować się w celu nawiązania współpracy, jak przygotowywać i przekazywać niezbędne informacje i wiele innych wskazówek, w zakresach, w których występuje widoczny u części szkół deficyt. Drugim sposobem na rozwiązanie problemów komunikacyjnych, jest wprowadzenie „tłumacza”, czyli pośrednika, który dysponując wiedzą o potrzebach przedsiębiorców i ofertach oraz możliwościach ich modyfikowania przez szkoły. Tego rodzaju pośrednik

mógłby łączyć zainteresowane podmioty, oraz ułatwić proces nawiązania formalnej współpracy.

Taką rolę najlepiej naszym zdaniem mogą spełniać instytucje otoczenia biznesu, ze względu na fakt, że dysponują niezbędną siecią kontaktów wśród firm, a także odpowiednio przygotowanym personelem. Rzecz jasna, w każdej sytuacji, gdy do danego procesu włączamy pośredników, istnieje ryzyko, że ich działania osłabią aktywność obydwu stron. Biorąc jednak pod uwagę rozległość zgłaszanych problemów czasowych i komunikacyjnych, wydaje się to w tym wypadku wysoce uzasadnione. Rozwiązanie w tym zakresie może mieć

Widać duże pole do działania dla instytucji otoczenia biznesu, które – mając doświadczenie we współpracy z przedsiębiorcami, a także, posługując się zrozumiałym dla nich przekazem – mogą znacznie ułatwić łączenie firm ze szkołami prowadzącymi kształcenie w niezbędnych im zawodach.

zarówno charakter systemowy i centralny, jak i przyjąć formę działań na poziomie lokalnym.

Pośrednictwo powinno być prowadzone przez osoby lub instytucje dysponujące doświadczeniem w kontaktach z przedsiębiorcami, ponieważ to oni są stroną, którą przynajmniej częściowo należy przekonać do współpracy. Pośrednicy tacy powinni z jednej strony posiadać pełną wiedzę o ofercie szkół zawodowych w danym rejonie, prowadzonych kierunkach kształcenia, a także możliwościach utworzenia nowych klas, z drugiej zaś dostęp do firm poszukujących pracowników. W ten sposób mogą przedstawić przedsiębiorcom ofertę określonej szkoły jako alternatywę dla poszukiwania pracowników, zwłaszcza jeżeli zapotrzebowanie takie ma charakter długotrwały. W takim wypadku współpraca ze szkolnictwem zawodowym powinna być podstawową opcją, jaką wybiera przedsiębiorca. Niektóre branże mają bardzo rozdrobnioną strukturę, brakuje w nich dużych podmiotów, które ze względu na skalę działania mają środki i możliwości do systemowej współpracy. W takim wypadku pośrednik mógłby zająć się zebraniem grupy pracodawców, którzy wspólnie nawiązaliby współpracę ze szkołą lub szkołami. Kluczem w powodzeniu takiego działania jest znajomość potrzeb przedsiębiorców, ale również wiarygodność pośrednika i jego umiejętności „translacyjne”. Jego zadanie sprowadzałoby się bowiem w sporej mierze

do przełożenia potrzeb pracodawcy na język systemu edukacyjnego i odwrotnie: zaprezentowanie oferty edukacyjnej w sposób komunikatywny dla strony biznesowej.

Możliwość zrozumiałej dla obydwu stron komunikacji wymaga jeszcze jednego kluczowego elementu. Jest nim czytelna i zrozumiała informacja. Jak wskazywaliśmy w częściach poświęconych analizowaniu odpowiedzi ankietowych, zarówno szkołom jak i przedsiębiorcom brakuje wiedzy wynikającej z niedostępności informacji, co jest jedną z kluczowych barier we wzajemnych relacjach. Obydwie strony zgłaszają również zapotrzebowanie na narzędzia niwelujące te bariery. Bardzo pozytywnie należy ocenić uruchomienie przez MEN wyszukiwarki placówek oświatowych zawierającej opcję wyszukiwania szkół według kierunków kształcenia. Odpowiada ona jednak tylko na część potrzeb przedsiębiorców.

Wydaje się zasadnym utworzenie całego serwisu poświęconego szkolnictwu zawodowemu, zawierającego przedstawione w czytelny sposób podstawowe informacje niezbędne przedsiębiorcom, zbiór wzorów dokumentów potrzebnych przy różnych formach współpracy, a także narzędzia pozwalające obydwu stronom na aktywne prezentowanie swoich ofert i potrzeb, oraz nawiązywanie współpracy.

Jednym z najczęściej wskazywanych problemów jest brak w przedsiębiorstwach personelu posiadającego wykształcenie dydaktyczne umożliwiające prowadzenie zajęć praktycznych z uczniami.

Jednym z najczęściej wskazywanych problemów jest brak w poszczególnych przedsiębiorstwach personelu posiadającego niezbędne wykształcenie dydaktyczne, umożliwiające prowadzenie zajęć praktycznych z uczniami. Jest to poważne utrudnienie w dalszym rozwoju najskuteczniejszej – jak się wydaje – formy współpracy, czyli kształcenia dualnego. Stały i długotrwały pobyt uczniów wymusza odpowiednie przygotowanie ze strony personelu firmy. W tym zakresie najwięcej do zrobienia jest w kwestii informacji. Wielu przedsiębiorców nie wie o możliwościach przeszkolenia pracowników w tym zakresie, i o możliwych formach wparcia finansowego. Rzecz jasna, zawsze będziemy mieli do czynienia z problemami w tym obszarze. Jak pokazały wyniki naszej ankiety, dominująca grupa firm współpracujących ze szkołami to MŚP, czyli firmy dla których oddelegowanie pracownika na szkolenia – nawet krótko terminowe – stanowi spory problem.

Warto zwrócić uwagę na prezentowane przez przedsiębiorców zainteresowanie targami i konferencjami tematycznymi. Jest ono prawie dwukrotnie większe niż to, które wyrażają placówki oświatowe. Wynika to najprawdopodobniej z faktu, że szkoły uczestniczą w szeregu targów edukacyjnych. Są to jednak imprezy o bardzo specyficznym charakterze – zazwyczaj nakierowane na młodzież, która może potencjalnie wybrać szkołę zawodową w procesie edukacyjnym. Tymczasem wydaje się zasadne zorganizowanie targów skierowanych *stricto* do przedsiębiorców, gdzie szkoły reprezentowałiby dyrektorzy lub osoby odpowiedzialne za praktyki zawodowe. W ten sposób przedsiębiorcy mogliby uzyskać od razu ważne dla nich informacje od osób najlepiej poinformowanych, a w najbardziej optymistycznym wariantcie ustalić od razu ramowe zasady współpracy. Mogliby potraktować tego rodzaju targi jako swoiste rozmowy kwalifikacyjne szkół, porównać oferty kilku placówek i wybrać tę, która według nich najlepiej zrealizuje ich potrzeby w trakcie współpracy. Takie narzędzie można wprowadzić poprzez poszerzenie ram czasowych już istniejących imprez o podobnym charakterze jak np. Festiwal Zawodów w naszym województwie. Poszerzenie tego typu wydarzeń o „dzień pracodawców” wydaje się najprostszą i najszybszą do wdrożenia formą tego typu działań.

Dualny system kształcenia ma ogromną zaletę dla wszystkich zainteresowanych szkolnictwem zawodowym – nie tylko gwarantuje wysoki poziom kształcenia praktycznego, ale również daje największą szansę na zmianę absolwentów w pracowników.

Podczas naszych wizyt w szkołach i rozmów z przedstawicielami szkół i przedsiębiorstw bardzo wyraźnie widzieliśmy przewagę kształcenia w systemie dualnym nad każdą inną formą współpracy pomiędzy stronami. Nawet, jeśli jest to formuła najbardziej wymagająca dla obydwu stron. Wiąże się bowiem nie tylko z dużymi nakładami czasu i środków (jak szkolenie dydaktyczne pracowników, czy dostosowanie procedur i procesów w firmie do stałego pobytu pewnej grupy uczniów na terenie zakładu), ale również sporego zaufania pomiędzy partnerami. Co więcej, jego efekty widać najlepiej dopiero po zakończeniu pełnego cyklu edukacyjnego. Jednak dualny system kształcenia ma ogromną zaletę dla wszystkich zainteresowanych szkolnictwem zawodowym – nie tylko gwarantuje wysoki poziom kształcenia praktycznego, ale również daje największą szansę na zmianę absolwentów

w pracowników. Wielomiesięczne, a czasem kilkuletnie doświadczenia we współpracy z danym uczniem pozwalają pracodawcy nie tylko na właściwe przeszkolenie potencjalnego pracownika w zakresie obowiązków zawodowych, ale również dobre poznanie jego charakteru i podjęcie w pełni świadomej decyzji w zakresie zatrudnienia. Dlatego forma ta powinna nie tylko być faworyzowana przez wszystkie podmioty zaangażowane w promocję i rozwój szkolnictwa zawodowego, ale stać się podstawowym sposobem prowadzenia szkolnictwa zawodowego. Wymaga to dużej pracy na szczeblu centralnym tak, aby wypracować rozwiązania zachęcające pracodawców do masowego angażowania się w tę formułę działania.

Podsumowując, postulujemy następujące działania w zakresie promocji i rozwoju współpracy pomiędzy szkołami zawodowymi a przedsiębiorcami:

- **Duży centralny portal informacyjny o szkolnictwie zawodowym zbudowany wokół istniejących funkcjonalności Systemu Informacji Oświatowej.** Powinien on być stworzony centralnie, ale zawierać komponent lokalny odpowiedzialny za aktualności i tworzenie newslettera. Powinien być to projekt Ministerstwa Edukacji realizowany we współpracy z kuratoriami i organizacjami otoczenia biznesu z poszczególnych województw.
- **Intensyfikacja działań ułatwiających pracodawcom przeszkolenie pracowników w zakresie uprawnień dydaktycznych** – w kontekście rozwoju systemu dualnego jest to zadanie kluczowe, dlatego musi być realizowane na szczeblu centralnym, zarówno w aspekcie merytorycznego przygotowania kursów, jak i właściwej, dużej promocji społecznej tych działań.
- **Promowanie systemu dualnego jako optymalnego narzędzia w szkolnictwie zawodowym.** Zadanie to musi wziąć na siebie państwo, nie tylko ze względu na potrzebę dostosowania do tego zadania szkół, ale przede wszystkim ze względu na potrzebę przekonania i zaangażowania w to pracodawców. Rzecz jasna, wszystkie instytucje na każdym poziomie zajmujące się szkolnictwem zawodowym powinny zostać wykorzystane do promocyjnych działań w tym zakresie.

- **Targi szkół zawodowych skierowane od przedsiębiorców.** Takie działania najlepiej organizować na poziomie wojewódzkim lub subregionalnym z wykorzystaniem istniejących już w społecznej świadomości marek (np. Festiwal Zawodów w Małopolsce).
- **System pośrednictwa w nawiązywaniu współpracy pomiędzy przedsiębiorcami i szkołami zawodowymi.** Powinien zostać wprowadzony na masową skalę, jak narzędzie intensyfikujące i ułatwiające działania. Musi wykorzystywać podmioty posiadające odpowiednie doświadczenie i narzędzia do komunikacji z biznesem. Może się to odbywać zarówno oddolnie, przez podejmowanie działań lokalnych w oparciu np. o programy samorządowe, jak i systemowych odgórnych rozwiązań realizowanych np. w systemie grantowym.

Te kilka rozwiązań – w części dosyć prostych do zrealizowania – powinno znacząco poprawić jakość i skalę współpracy między przedsiębiorcami a szkołami zawodowymi, poprzez likwidację lub ograniczenia najważniejszych barier wskazywanych przez obie strony.

3.2 Istniejące formy współpracy – przykłady

Najczęstszą formą współpracy są **praktyki zawodowe**. Ponieważ są one obowiązkowym elementem procesu edukacyjnego, szkoły przywiązują do nich największą wagę. Ich organizacja może przybierać różne formy, uczniowie mogą sami znajdować firmy gotowe ich przyjąć, bądź też korzystać z pośrednictwa szkoły. Ze względu na fakt, że z zasady trwają krótko (miesiąc) nie należą do najwydajniejszych narzędzi edukacyjnych. Uczniowie często podkreślają, że pracodawca nie miał dobrego pomysłu na wykorzystanie ich obecności w zakładzie w sposób produktywny, dosyć często zatem kończą się one na parzeniu kawy, czy zmiataniu podłogi. Czasami rodzaj wykonywanej pracy powoduje problemy – właściwe wykonanie zadań wymaga przeszkolenia, na które – ze względu na krótki okres pobytu w firmie – po prostu nie ma czasu. Krótkie praktyki zniechęca też pracodawców do zlecania praktykantom poważniejszych zadań, z obawy o jakość ich wykonania. Wiedząc, że uczeń za kilka dni zakończy współpracę, obawiają się często, że nie podejrze do zadania z odpowiednim profesjonalizmem. W działach administracyjnych często wymówką jest ochrona danych osobowych, dostęp do których jest niezbędny w celu wykonywania konkretnych zadań. Prawdziwym powodem bywa jednak to, że dana instytucja nie chce się

podjąć przeprowadzenia szkolenia praktykanta i procedury przyznania mu dostępu do konkretnych zbiorów informacji. Wszystko to powoduje niedostateczną skuteczność miesięcznych praktyk jako formy współpracy. W zasadzie każda ze szkół biorących udział w badaniu wymieniała jednak kilka firm, z którymi współpracuje w tej formie.

Bardziej rozwiniętą formą współpracy w podobnym zakresie są **staże**. Mogą mieć one różnorodny charakter, zarówno w kwestii czasu trwania, zakresu obowiązków stażysty, jak i formy jego wynagradzania. Staże mogą być płatne lub bezpłatne (choć te ostatnie stają się rzadkością). Mogą być organizowane i finansowane bezpośrednio przez przedsiębiorcę, lub też w ramach różnego rodzaju projektów krajowych i unijnych. Często praktyką jest oferowanie wakacyjnych staży młodzieży, która zrobiła dobre wrażenie w trakcie praktyk zawodowych. Formuła ta jest atrakcyjna z kilku przyczyn. Po pierwsze, korzystny jest wydłużony czas. Po drugie, wynagrodzenie stażysty pozwala na lepsze oddanie standardowych warunków pracy i daje pracodawcy poczucie większego zaangażowania stażysty, niż ma to miejsce w przypadku praktykanta.

Odrębny blok działań w obszarze wzajemnej współpracy stanowią wszelkiego rodzaju **działania zawodoznawcze**. Mogą one przyjmować wieloraki charakter. Najczęściej spotykanym są **wycieczki zawodoznawcze** w zakładach pracy. Bardzo duża liczba szkół wskazuje je jako podstawową formę zapoznawania młodzieży z faktycznymi zadaniami danego zawodu. Wizyty organizowane są również „w drugą stronę” – pracodawcy i ich pracownicy pojawiają się w szkołach w ramach różnego rodzaju pogadanek, prelekcji i wykładów opisujących dany zawód, firmę, bądź konkretne, stosowane w niej rozwiązanie. Ich rozbudowaną formą są organizowane w wielu szkołach **tygodnie przedsiębiorczości** lub **szkolne dni kariery**. Są to cykliczne imprezy, w ramach których w szkole prezentuje się cały szereg firm, co często jest powiązane z możliwością odbycia rozmów kwalifikacyjnych.

Wizyty w szkołach mogą mieć również charakter **konkretnych szkoleń zawodowych** przeprowadzanych przez pracowników poszczególnych firm. Szkolenia tego typu mogą być kierowane zarówno do uczniów, jak i do nauczycieli. W drugim przypadku mają one za zadanie podnosić kwalifikacje zawodowe i umożliwić późniejsze podniesienie poziomu jakości kształcenia w danej szkole.

Innym rodzajem współpracy jest organizowanie **turniejów i konkursów**. Współpraca z przedsiębiorcami w tym obszarze może być różnorodna – od patronatu, poprzez ufundowanie nagród i udział w pracach komisji oceniających, po samodzielną organizację tego typu imprez przez konkretną firmę.

Ważnym elementem współpracy jest często **pomoc w organizacji egzaminów zawodowych**. Niektóre firmy udostępniają w tym celu hale lub urządzenia, bez których organizacja egzaminów byłaby utrudniona lub wręcz niemożliwa.

Coraz popularniejszą formą współpracy stają się **klasy patronackie**. Jest to forma systemowej współpracy pomiędzy przedsiębiorcą lub grupą przedsiębiorców a szkołą. Współpraca odbywa się na podstawie umowy patronackiej. W jej ramach obie strony ustalają wzajemne obowiązki. Przedsiębiorca angażuje się długofalowo i wieloaspektowo.

Umowa patronacka może zobowiązywać przedsiębiorcę do wielu działań, takich jak:

- Uzupelnienie szkolenia poprzez organizowanie dodatkowych kursów i szkoleń umożliwiających uzyskanie umiejętności i uprawnień nieobjętych programem szkolnym,
- Patron wspiera szkołę w przygotowaniu programu nauczania dla zawodu objętego umową patronacką,
- Ufundowanie stypendium dla uczniów z klasy patronackiej,
- Proponowanie absolwentom zatrudnienia,
- Doposażenie szkoły w materiały oraz sprzęt dydaktyczny, uczniów w pomoce i materiały edukacyjne,
- Organizowanie doskonalenia zawodowego nauczycieli przedmiotów zawodowych,
- Wspieranie działań w celu podniesienia jakości kształcenia,
- Wspieranie promocji profesji związanych z wykształceniem zawodowym i technicznym,
- Wspieranie rozwoju szkolnictwa ustawicznego.

Nie jest to katalog zamknięty. Konkretna umowa może obejmować część lub wszystkie wspomniane działania. Ważną rolę odgrywają tu potrzeby oraz możliwości szkoły i przedsiębiorców, do których umowa powinna być dostosowana. Ważnym elementem jest stały i częsty kontakt na linii przedsiębiorca – szkoła (czasami nawet codzienny). Bardzo często patron gwarantuje absolwentom szkoły pierwszeństwo w procesie rekrutacyjnym, lub wręcz daje gwarancję zatrudnienia. Dla pracodawcy taka formuła nie tylko jest rękojmą

znaczącego wpływu na proces edukacyjny, ale również umożliwia planowanie procesów rekrutacyjnych w oparciu o absolwentów takiej klasy.

Klasy patronackie możemy uznać za wstęp do najskuteczniejszej formy współpracy, jaką jest kształcenie w systemie dualnym. Mamy już w Małopolsce szereg szkół, którym udało się znaleźć partnerów do tego typu działania. Formuła ta polega na prowadzeniu teoretycznej części nauki w szkole, a praktycznej w przedsiębiorstwie. Oznacza to, że przez cały czas kształcenia uczeń część czasu spędza w zakładzie pracy. Długotrwałe doświadczenie znacząco zwiększa jego umiejętności i kompetencje zawodowe. Jednocześnie firma ma niespotykany w żadnej innej formule wpływ na kształcenie ucznia w sposób w 100% odpowiadający jej potrzebom. Na koniec szkoły uczeń jest już wykwalifikowanym pracownikiem zapoznanym z zakładem, procesami, procedurami i zespołem współpracowników. Ta forma współpracy powinna być promowana i wspierana, tak aby w jak najszerszym zakresie stała się formą wiodącą.

3.3 Wybrane przykłady dobrych praktyk

Praktyki zawodowe: Zespół Szkół Chemicznych i Wessling

Od trzech lat trwa współpraca pomiędzy Zespołem Szkół Chemicznych w Krakowie i firmą Wessling Polska sp. z o.o w zakresie organizacji praktyk zawodowych. Praktyki organizowane są w okresie wiosennym dla 1 do 3 osób, na stanowisku pomocy laboratoryjnej w dziale wstępnego przygotowania próbek. Praktykant ma zapewnioną pomoc opiekuna ze strony firmy Wessling. Opiekun jest wsparciem merytorycznym, uczy i nadzoruje pracę praktykanta. Firma zatrudnia aktualnie jednego z byłych praktykantów.

Klasa patronacka Pratt & Whitney Tubes w ZSM

Przykładem klasy patronackiej może być współpraca pomiędzy firmą Pratt & Whitney Tubes w Niepołomicach, a Zespołem Szkół Mechanicznych nr 1 w Krakowie – klasa w zawodzie technik mechanik/technik automatyk. Owocuje ona czynnym udziałem firmy w Świącie Szkoły (stoisko promocyjne, wykład dla uczniów, debata), wizytami uczniów w zakładzie, zajęciami dla uczniów w firmie, zajęciami prowadzonymi przez przedstawicieli firmy w szkole, praktykami zawodowymi dla uczniów, wspólnym przygotowanie stoiska ze szkołą

na Targach Edukacyjnych Festiwal Zawodów w Małopolsce. Jak widać klasa patronacka pozwala na związanie na stałe przedsiębiorstwa ze szkołą i przekłada się na wielopłaszczyznową współpracę.

Kształcenie dualne w Zespole Szkół Ponadgimnazjalnych

Kształcenie dualne to najskuteczniejsza forma współpracy. Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych nr 2 im. Bohaterów Westerplatte w Brzesku w roku szkolnym 2016/2017 rozpoczął ją we współpracy z trzema przedsiębiorcami. W styczniu 2017 roku, szkoła podpisała porozumienia z firmą IGLOO producentem urządzeń chłodniczych dla handlu i gastronomii w Starym Wiśniczu, z przedsiębiorstwem Lider Autoryzowany Dealer Peugeot w Mikołajowicach oraz Zakładem Naprawy Taboru Kolejowego i Samochodowego w Brzesku. Uczniowie w zawodzie ślusarz i mechanik pojazdów samochodowych odbywają zajęcia praktyczne w powyższych zakładach. W styczniu 2018 roku zostało podpisane kolejne porozumienie z Firmą Meblową Nawrocki z Brzeźnicy, w zakresie kształcenia w zawodzie stolarza.

Festiwal Zawodów w Dobczycach

Od kilku lat Zespół Szkół im. ks. Józefa Tischnera w Dobczycach organizuje własny wewnętrzny Festiwal Zawodów. Festiwal Zawodów to impreza skierowana przede wszystkim do przedsiębiorców i zakładów zlokalizowanych w najbliższej okolicy, uczniów szkoły oraz gimnazjalistów. Celem Festiwalu jest przedstawienie oferty i charakteru produkcji okolicznych firm uczniom wchodzącym w najbliższym czasie na rynek pracy, a także oferty kształcenia technicznego i zawodowego w szkole.

Projekt zawodoznawczy przy Hucie im. Sendzimira

Zespół Szkół Huty im. Tadeusza Sendzimira od kilku lat prowadzi projekt zawodoznawczy. W jego ramach młodzież odbywa cykl wycieczek do kilkunastu zakładów pracy, poznając w praktyce specyfikę konkretnych zawodów, a także wiążące się z nimi obowiązki zawodowe. Jest to również okazja do nawiązania relacji między uczniami a przedsiębiorstwami, mogących skutkować przyszłymi praktykami lub stażami.

4. Podsumowanie

Szkolnictwo zawodowe wkracza w obecnym momencie w okres ważnych zmian i szybkiego rozwoju. Kluczowym zagadnieniem jest w związku z tym jego dostosowanie do potrzeb rynku pracy i jak najefektywniejsze wykorzystanie tkwiącego w nim potencjału. Po latach zapomnienia i złej opinii, ta gałąź edukacji ma szansę na zmianę swojego wizerunku.

Mamy nadzieję, że nasz raport jasno i czytelnie prezentuje obecny stan współpracy pomiędzy firmami i szkołami zawodowymi. Jego przygotowanie pozwoliło nam lepiej zrozumieć problemy związane z kształceniem zawodowym, a także dostrzec szereg obszarów, w których niewielkie, ale przemyślane zmiany i skuteczne systemowe działania mogą przynieść bardzo konkretne efekty.

Część zmian wymaga działań na poziomie krajowym. Obecne prace Ministerstwa Edukacji Narodowej i widoczne aktywne zaangażowanie w to zagadnienie pozwalają pozytywnie patrzeć na możliwość ich wprowadzenie. Wiele można osiągnąć na poziomie kuratoriów oświaty i samorządów powiatowych i wojewódzkich. Jednostki otoczenia biznesu, również mogą tu odegrać pewną rolę, ale jednak ich działania będą miały charakter pomocniczy i uzupełniający dla głównych podmiotów zajmujących się szkolnictwem zawodowym.

Przedsiębiorcy coraz częściej angażują się w procesy edukacyjne. Rynek pracy zmusza do zaangażowania również tych, którzy dotychczas nie dostrzegali takiej potrzeby. Jednak wciąż wiele z tych działań ma bardzo ograniczony charakter i nie jest prowadzone systemowo i systematycznie. Mijmy nadzieję, że z każdym rokiem będziemy obserwować postęp w tym obszarze. Oznacza to również zmniejszanie się wciąż dużego „efektu gapowicza”, czyli liczby firm wykorzystujących zaangażowanie innych podmiotów w tym temacie.

Krakowski Park Technologiczny wciąż rozwija swoje działania z zakresu wsparcia szkolnictwa zawodowego. Mamy nadzieję, że nasze kolejne inicjatywy będą miały coraz mocniejszy wpływ na kształtowanie tego obszaru. Obszaru, którego właściwe funkcjonowanie już dziś staje się jednym z kluczowych zagadnień z punktu widzenia rozwoju gospodarczego Polski i naszego regionu.

5. Aneks

5.1 Ankieta na temat współpracy szkół zawodowych z przedsiębiorcami – wzór dla szkół

- 1. Czy Państwa szkoła współpracuje z przedsiębiorcami w procesie kształcenia uczniów?**
 - a) TAK
 - b) NIE
- 2. Jeżeli tak, to z jak dużą liczbą firm Państwo współpracują?**
 - a) 1
 - b) 2-5
 - c) 5-10
 - d) Powyżej 10
- 3. Firmy, z którymi Państwo współpracujecie to w większości:**
 - a) Mikro przedsiębiorcy
 - b) Mali przedsiębiorcy
 - c) Średni przedsiębiorcy
 - d) Duży przedsiębiorcy
- 4. Współpraca z firmami z zasady odbywa się z inicjatywy:**
 - a) Państwa szkoły
 - b) Przedsiębiorcy
 - c) Pośredników – kuratorium, urzędu pracy, specjalnej strefy ekonomicznej, gminy itp.
- 5. Jakie formy współpracy z przedsiębiorcami występują w Państwa szkole?**
 - a) Współpraca przy tworzeniu podstawy programowej;
 - b) Wizyty uczniów w zakładzie;
 - c) Szkolenia i prelekcje przedstawicieli firm na terenie szkoły;
 - d) Szkolenia i prelekcje dla nauczycieli przedmiotów zawodowych;
 - e) Organizacja konkursów wiedzy i umiejętności;
 - f) Doposażanie szkół i warsztatów przez przedsiębiorców;
 - g) Stypendia dla wybitnych uczniów;
 - h) Staże;
 - i) Praktyki zawodowe;
 - j) Nauka zawodów eksperymentalnych;
 - k) Klasy patronackie;
 - l) Promocja produktów firmy wśród uczniów i nauczycieli;
 - m) Inne.

- 6. Państwa współpraca z przedsiębiorcami ma charakter:**
- a) Trwały i systematyczny
 - b) Okresowy
 - c) Sporadyczny
- 7. Współpraca szkoły z przedsiębiorcami obejmuje:**
- a) Większość uczniów
 - b) Wybrane klasy
 - c) Pojedynczych uczniów
- 8. Współpracę z przedsiębiorcami oceniają Państwo:**
- a) Bardzo dobrze
 - b) Dobrze
 - c) Słabo
 - d) Całkowicie niezadawalająca
- 9. Największe bariery w Państwa dotychczasowej współpracy z przedsiębiorcami lub w podjęciu takiej współpracy:**
- a) Brak wiedzy przedsiębiorców na temat możliwych form współpracy;
 - b) Brak wiedzy ze strony szkoły na temat możliwych form współpracy;
 - c) Brak wiedzy na temat zapotrzebowania firm na potencjalnych pracowników;
 - d) Niechęć przedsiębiorców do nawiązywania współpracy;
 - e) Brak personelu z uprawnieniami dydaktycznymi w zainteresowanych firmach;
 - f) Brak czasu na poszukiwanie partnerów;
 - g) Biurokracja, nadmiar dokumentów;
 - h) Poziom wiedzy uczniów;
 - i) Zachowanie uczniów;
 - j) Brak środków;
 - k) Inne.
- 10. Jakiej pomocy oczekivaliby Państwo w celu poprawy współpracy z przedsiębiorcami lub jej rozpoczęcia:**
- a) Czytelnej i prostej informacji na temat możliwych form współpracy i wiążących się z nimi kosztów;
 - b) Narzędzia umożliwiającego łatwe znajdowanie partnerów wśród przedsiębiorców;
 - c) Organizacji konferencji i targów z udziałem firm w celu poznania ich zapotrzebowania i oczekiwań;
 - d) Systematycznego informowania o możliwościach współpracy, zmianach regulacji prawnych itp.;
 - e) Szkolenia dla nauczycieli z zakresu współpracy z przedsiębiorcami;
 - f) Wsparcia finansowego dla organizacji praktyk i staży;
 - g) Stworzenia bazy uczniów z wyszczególnieniem posiadanych przez nich uprawnień i ukończonych kursów jako narzędzia promującego efekty edukacji;
 - h) Dostępnej bazy z wzorami wszystkich dokumentów niezbędnych dla właściwej współpracy z przedsiębiorcami;

- i) Pomocy w nawiązywaniu kontaktów z przedsiębiorcami;
- j) Wsparcie w prowadzenia wśród uczniów dodatkowych szkoleń z kompetencji miękkich i zasad przedsiębiorczości.

11. Jeżeli Państwa szkoła prowadzi współpracę z przedsiębiorcami, prosimy w kilku słowach opisać dwa przykłady takiej współpracy w ostatnich latach:

5.2 Ankieta na temat współpracy przedsiębiorstw ze szkolnictwem zawodowym – wzór dla przedsiębiorców

- 1. Czy Państwa firma potrzebuje dla sprawnego funkcjonowania:**
 - a) Wykwalikowanych pracowników z wyższym wykształceniem
 - b) Wykwalifikowanych pracowników z wykształceniem zawodowym/umiejętnościami zawodowymi
 - c) Niewykwalifikowanych pracowników
- 2. Czy odczuwają Państwo brak poszukiwanego typu pracowników na rynku pracy?**
 - a) TAK
 - b) NIE
- 3. Czy w najbliższych latach przewidują Państwo:**
 - a) Zwiększenie zatrudnienia w związku z rozwojem firmy
 - b) Zapotrzebowanie na pracowników w związku z odchodzeniem pracowników na emeryturę
 - c) Nie przewidujemy zapotrzebowania na nowych pracowników
- 4. Zatrudniani przez Państwa nowi pracownicy przed pełnym wdrożeniem do samodzielnej pracy, co do zasady wymagają:**
 - a) Krótkiego przeszkolenia (kilkadziesiąt godzin)
 - b) Dłuższego szkolenia (kilkanaście dni do kilku tygodni)
 - c) Wielomiesięcznych szkoleń
- 5. Biorąc pod uwagę środki wydawane na poszukiwanie odpowiednich pracowników i przeszkalanie pracowników do samodzielnej pracy (wydane pieniądze, zatrudniany personel w dziale HR, czas i środki poświęcane na przeszkalanie nowego personelu), są to dla Państwa firmy wydatki:**
 - a) Nieodczuwalne
 - b) Niewielkie
 - c) Średnie
 - d) Znaczące
- 6. Proszę wymienić na jakie zawody występuje zapotrzebowanie w Państwa firmie:**
- 7. Czy Państwa firma współpracuje ze szkołami branżowymi/technikami ? Jeżeli tak proszę wpisać nazwy szkół.**
- 8. Jakie formy współpracy ze szkołami zawodowym stosuje Państwa firma?**
 - a) Współpraca przy tworzeniu podstawy programowej;
 - b) Wizyty uczniów w zakładzie;
 - c) Szkolenia i prelekcje na terenie szkoły;
 - d) Szkolenia i prelekcje dla nauczycieli przedmiotów zawodowych;
 - e) Organizacja konkursów wiedzy i umiejętności;
 - f) Doposażanie szkół i warsztatów;
 - g) Stypendia dla wybitnych uczniów;

- h) Staże;
- i) Praktyki zawodowe;
- j) Nauka zawodów eksperymentalnych;
- k) Klasy patronackie;
- l) Prowadzimy własną szkołę zawodową;
- m) Promocja produktów firmy wśród uczniów i nauczycieli;
- n) Udział w targach edukacyjnych;
- o) Inne.

9. Państwa współpraca ze szkołami zawodowymi ma charakter:

- a) Trwały i systematyczny
- b) Okresowy
- c) Sporadyczny

10. Współpracę ze szkołami oceniają Państwo:

- a) Bardzo dobrze
- b) Dobrze
- c) Słabo
- d) Całkowicie niezadawalająca

11. Największe bariery w Państwa dotychczasowej współpracy ze szkolnictwem zawodowym, lub w podjęciu takiej współpracy:

- a) Brak wiedzy na temat możliwych form współpracy;
- b) Brak wiedzy na temat szkół prowadzących edukację w zawodach potrzebnych w Państwa firmie;
- c) Brak wiedzy na temat możliwości tworzenia nowych klas, w tym zawodów eksperymentalnych (nie występujących w klasyfikacji zawodów, a faktycznie wykonywanych w Państwa firmie);
- d) Brak czasu na poszukiwanie partnerów do współpracy w systemie szkolnym;
- e) Brak personelu z kwalifikacjami niezbędnymi do systemowej współpracy;
- f) Biurokracja, nadmiar dokumentów;
- g) Niezrozumiałe i skomplikowane zasady funkcjonowania szkolnictwa zawodowego;
- h) Poziom wiedzy uczniów;
- i) Zachowanie uczniów;
- j) Brak środków;
- k) Nasza firma nie potrzebuje współpracy z szkolnictwem zawodowym;
- l) Inne.

12. Jakiej pomocy oczekivaliby Państwo w celu poprawy współpracy ze szkolnictwem zawodowym lub jej rozpoczęcia:

- a) Czytelnej i prostej informacji na temat możliwych form współpracy i wiążących z nimi kosztów oraz zysków;
- b) Narzędzia umożliwiającego łatwe znajdowanie poszukiwanych szkół i partnerów do współpracy;

- c) Organizacji konferencji i targów z udziałem szkół w celu poznania ich oferty i możliwości;
- d) Systematycznego informowania o możliwościach współpracy, zmianach regulacji prawnych itp.;
- e) Szkolenia dla pracowników z zakresu zasad współpracy ze szkolnictwem zawodowym;
- f) Wsparcia w zdobyciu przez pracowników wymaganych uprawnień do organizacji na terenie Państwa firmy praktyk i staży;
- g) Wsparcia finansowego dla organizacji praktyk i staży;
- h) Stworzenia bazy uczniów z wyszczególnieniem posiadanych przez nich uprawnień i ukończonych kursów jako narzędzia rekrutacyjnego;
- i) Dostępnej bazy z wzorami wszystkich dokumentów niezbędnych dla właściwej współpracy ze szkolnictwem zawodowym;
- j) Pomocy w nawiązywaniu kontaktów ze szkołami;
- k) Prowadzenia wśród uczniów szkół zawodowych dodatkowych szkoleń z kompetencji miękkich i zasad przedsiębiorczości.

13. Jeżeli Państwa firma prowadzi współpracę ze szkolnictwem zawodowym, prosimy w kilku słowach opisać dwa przykłady takiej współpracy w ostatnich latach:

6. Informacje końcowe

Nasz raport przygotowaliśmy w oparciu o rozesełane przez nas ankiety. Już liczba odpowiedzi pokazuje nam widocznie mniejsze zainteresowanie współpracą ze strony przedsiębiorców. O ile na naszą prośbę o wypełnienie ankiety pozytywnie odpowiedziało 61% szkół, to w przypadku przedsiębiorców było to zaledwie 20%. Widać więc wciąż silny efekt gapowicza: pomimo zapotrzebowania na pracowników firmy wciąż wolą szukać produktu finalnego niż zaangażować się bezpośrednio w jego przygotowanie.

Dlatego pokładamy duże nadzieje na pozytywną zmianę w tym zakresie w nowych przepisach na temat wsparcia nowych inwestycji. Jej zapisy wymieniają systemową współpracę ze szkolnictwem zawodowym jako jeden z wymogów niezbędnych do uzyskania wsparcia. Choć nie jest to wymóg niezbędny, to jednak należy on do jednego z łatwiejszych do spełnienia przez przedsiębiorcę. Wydaje się, że daje to duże pole do zainteresowania firm systemową i systematyczną współpracą ze szkolnictwem zawodowym (realizacja decyzji wymaga kilkuletniego okresu trwałości współpracy).

Kontakt

Jarosław Komorniczak

e-mail: jkomorniczak@kpt.krakow.pl

tel. +48 12 640 19 25

ul. Podole 60, 30-394 Kraków

© Krakowski Park Technologiczny 2018